

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Jan Veselý

Centrální banka, její postavení a činnost

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Kotáb, Ph.D.
Katedra: Katedra finančního práva a finanční vědy
Datum vypracování práce: březen 2015

Prohlášení studenta:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Jan Veselý

Poděkování

Děkuji JUDr. Petru Kotábovi, Ph.D. za odborné vedení a za možnost téma zpracovat.
Poděkování patří také mé rodině za podporu po celou dobu studia.

V Praze dne

.....
Jan Veselý

Obsah

1. Úvod	5
2. Historie centrálního bankovníctví u nás	7
2.1. Prvorepublikové období	8
2.2. Centrální banka v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava (1938 – 1945) ...	9
2.3. Období po osvobození Československa (1945 – 1948)	10
2.4. Období socialismu (1948-1950).....	11
2.5. Období po roce 1989	12
3. Ústavní zakotvení České národní banky.....	14
3.1. Vztah České národní banky k Parlamentu České republiky	15
3.2. Vztah České národní banky k prezidentu republiky	16
3.3. Vztah České národní banky k vládě	16
3.4. Vztah České národní banky k Nejvyššímu kontrolnímu úřadu	17
3.5. Nezávislost České národní banky	17
3.6. Organizační struktura České národní banky.....	19
3.7. Hospodaření České národní banky.....	22
3.8. Zákonná úprava	24
4. Funkce centrální banky	25
4.1. Emisní činnost ČNB.....	25
4.1.1. Systém platidel	26
4.1.2. Mince	27
4.1.3. Pamětní mince.....	28
4.1.4. Padělání	29
4.1.5. Ochranné prvky	29
4.2. Měnová politika České národní banky	31
4.2.1. Tržní nástroje měnové politiky centrální banky	31
4.2.2. Diskontní nástroje	32
4.2.3. Přímé (administrativní) nástroje centrální banky.....	33
4.3. Činnost České národní banky v devizové oblasti.....	35
4.4. Dohled České národní banky	37
4.4.1. Dohled České národní banky nad bankami	39
4.4.2. Dohled nad stavebními spořitelny	41
4.4.3. Dohled nad družstevními záložnami	41

4.4.4.	Dohled v oblasti kapitálového trhu	42
4.4.5.	Dohled nad penzijními fondy a penzijními společnostmi.....	43
4.4.6.	Dohled v oblasti pojišťovnictví	44
4.4.7.	Doplňkový dohled.....	45
4.5.	Další činnosti a oprávnění České národní banky, výkaznictví, statistika	47
5.	Vstup České republiky do Evropské unie.....	50
5.1.	Evropská centrální banka	52
5.2.	Evropský systém centrálních bank	54
6.	Závěr	55
6.1.	Resumé.....	56
6.2.	Seznam použité literatury	57
6.3.	Klíčová slova:	61

1. Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolil centrální banku, její postavení a náplň její činnosti. Téma jsem si zvolil jak pro jeho zajímavost, tak i pro důležitost pochopení funkce centrální banky. Centrální banky a jejich právní úprava nejsou v různých zemích a právních systémech stejné, proto jsem si vybral za modelový příklad Českou národní banku. Česká národní banka je bezesporu jednou z nejdůležitějších institucí, jejíž činnost má velký dopad na fungování státu a jeho hospodaření. Nejedná se pouze o dopad v teoretické rovině, ale rozhodnutí České národní banky se promítá do života každého z nás ať již přímo, či nepřímo.

Česká národní banka je institucí, která má ze zákona danou činnost, která vyžaduje značnou samostatnost a neovlivnitelnost, aby mohla sledovat své cíle. Právě vztah mezi bankou a mocí výkonnou, vztahy mezi bankou a jinými osobami, její historie a vývoj, její ústavní a zákonné zakotvení, její činnost a její budoucnost jsou tématem této práce.

Tuto diplomovou práci lze rozdělit na několik hlavních kapitol. První kapitola pojednává o historickém vývoji centrální banky na našem území a pojímá rozsáhlé období od dob habsburské monarchie, přes budování samostatného státu po první světové válce, období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava, období socialismu až po období po revoluci roku 1989. Změny v činnosti centrálních bank, jejich samostatnost a šíře jejich záběru odráží v jednotlivých etapách dějin našeho státu celý politický a dějinný vývoj. Pro posouzení kvality současného zákonného ukotvení České národní banky, potažmo její nezávislosti je porovnání s dobami minulými velmi důležité.

Kapitola druhá se již plně zabývá současností. Věnuje se právnímu postavení České národní banky v českém právním systému. Zásadní otázka této kapitoly je vztah České národní banky k ostatním ústavním orgánům, jako např. k vládě, prezidentovi a dalším. Tento vztah je zakotven jak Ústavou, tak i zvláštní zákonnou úpravou, tj. zákonem 6/1993 Sb., o České národní bance. V této kapitole popíši i organizační strukturu banky, její členy, bankovní radu, pozici guvernéra. S personálním obsazením banky, hlavně s mechanismem výběru osob do určitých pozic souvisí i v této kapitole popsaná

nezávislost banky. Jedná se o nezávislost osobní, finanční, funkční, institucionální a nezávislost hospodaření s majetkem.

Nejširší co do objemu informací je kapitola třetí, pojednávající o činnosti České národní banky. Činnost centrální banky lze rozdělit do podkapitol jako emisní činnost, měnová politika, devizové hospodářství a dohled České národní banky. Tato kapitola tedy pojednává o konkrétních krocích banky, které banka užívá pro dosažení svého účelu. Kapitola začíná obecným úvodem obsahujícím i zákonnou úpravu činnosti banky, poté následuje stručná charakteristika jednotlivých funkcí banky.

Poslední čtvrtá kapitola se věnuje krokům souvisejícím s přistoupením k Evropské unii a v budoucnu možnému zavedení společné evropské měny euro. Nedílnou součástí této kapitoly tvoří informace o Evropské centrální bance a Evropském systému centrálních bank. Dále pak maastrichtská konvergenční kritéria a dokumenty přijaté vládou České republiky ohledně přistoupení k eurozóně.

Účelem této práce je vytvoření uceleného dokumentu, který obsahuje informace o centrální bance a díky němuž bude možné blíže poznat fungování centrální banky. Při vypracovávání této práce jsem si chtěl potvrdit svůj názor na Českou národní banku, tedy že Česká národní banka je institucí s vysokým kreditem, plně etablovaná v českém právním řádu, nezávislá a dobře plnící účel, k němuž byla založena.

2. Historie centrálního bankovníctví u nás

Vznik centrálního bankovníctví na našem území je neodmyslitelně spjat s obdobím habsburské monarchie, pod kterou spadaly české země na počátcích vzniku centrálního bankovníctví. Habsburská monarchie se dočkala založení svého cedulového ústavu roku 1816 pod jménem Privilegované rakouské národní banky (Privilegierte Österreichische Nationalbank) se sídlem ve Vídni¹. Nejednalo se o čistě státní banku, ale o soukromý ústav pod ochranou státu. V době po skončení válek s Napoleonovou Francií a s Pruskem bylo hlavním úkolem Privilegované rakouské národní banky stabilizovat a celkově vylepšit finanční situaci státu podle úkolů Stadionova ministerstva. Sama banka mohla operovat s akciovým kapitálem ve výši 60 milionů zlatých konvenční měny.

Velkou transformací prošla Privilegovaná rakouská národní banka v roce 1878. Na základě prosincové ústavy dochází k rakousko – uherskému vyrovnání, které neznamenovalo politické dělení a větší samostatnost Zalitavska, ale mimo jiné i dualistické rozdělení cedulové banky. *„Na základě zákona byla privilegovaná rakouská národní banka transformována v akciovou banku (Rakousko – uherskou banku) s privilegiem vydávat bankovky pro celé Rakousko – Uhersko.“ (Kunert 2008; 23).* Sídla banky kopírovala hlavní města Předlitavska a Zalitavska, čili Vídeň a Budapešť. Správa banky byla centralistická, ale jednotlivé části konfederace měly svá vlastní ředitelství². *„Takto nově vzniklá emisní banka si záhy vydobyla pozici, která jí až do I. světové války umožnila provádět nezávislou měnovou politiku.“ (Kunert 2008; 24).* Zlom ve vývoji přinesla první světová válka a s ní spojený pád monarchie. Samostatný stát Československé republiky se zcela logicky chtěl vymanit ze sféry vlivu bývalého Rakouska – Uherska, ale skokové odloučení nebylo možné pro velkou provázanost ekonomik. *„Rakousko – Uherská národní banka běžně fungovala do konce roku 1920, kdy se po vleklých problémech souvisejících s válečnou a poválečnou situací, zejména znehodnocením měny, vysokou mírou inflace a ztrátou důvěry veřejnosti, dostala a*

---

¹Zřízení pobočky na území dnešní České republiky trvalo až do roku 1847, kdy byla zřízena pobočka v Praze, v dalších letech následovaly pobočky v Brně (1853) a v Olomouci a Opavě (shodně 1854).

²V čele banky stál guvernér, hlavními orgány banky byly Generální rada a Ředitelství. Generální rada byla zčásti volena a zčásti jmenována císařem (guvernér a dva viceguvernéři). Jednotlivé části konfederace spravovaly Ředitelství.

vstoupila do likvidace. K definitivnímu zániku pak došlo v prosinci roku 1922.“ (Bažantová 2005; 39).

2.1. Prvorepublikové období

Období první republiky, tedy období meziválečné, lze rozdělit na dva úseky vývoje českého centrálního bankovníctví. První etapa zahrnuje období roku 1919 až dubna 1926 a je charakterizována fungováním Bankovního úřadu ministerstva financí. Druhá etapa navazuje na první, tedy začíná v dubnu 1926 a končí v listopadu 1938. V této fázi již funguje Národní banka československá. (Bažantová 2005; 14).

V období po zhroutilí monarchie u nás vykonává nadále roli centrální banky Rakousko – uherská banka (nikdo nepředpokládal tak rychlý pád monarchie a následnou složitost zakládání vlastních institucí)³. V počátečním období následujícím po válce supluje úlohu centrální banky Ministerstvo financí v čele s Aloisem Rašínem. Provádí měnovou odluku a zavádí nové platidlo – korunu československou. Národní shromáždění také přijímá zákon č. 187/1919 Sb. z. a n., tzv. měnový zákon, který se stává základním kamenem naší měnové politiky pro celé období první republiky. Po úspěšném zvládnutí měnové reformy ze strany Ministerstva financí, dochází k přesunu pravomocí z jeho rukou do rukou Bankovního úřadu Ministerstva financí. Nejedná se o samostatnou centrální banku, jejíž zřízení by vyžadovalo delší čas na přípravu. Proto byl Bankovní úřad Ministerstva financí koncipován pouze jako dočasný úřad, provizorní mezistupeň před vytvořením „standartní“ centrální banky. Tato dočasnost ovšem vydržela až do dubna 1926.

S existencí Národní banky Československé se počítalo již od počátků samostatné existence našeho státu. Tento čas přišel roku 1925, kdy byl změněn a doplněn zákon č. 347/1920 Sb. z. a n.⁴ zákonem č. 102/1925 Sb. z. a n. Tato nezbytná legislativní příprava nutná pro řádné a zákonné fungování této instituce přišla zhruba rok před reálným počátkem fungování Národní banky Československé.

Národní banka československá začíná svoji činnost ke dni 1.4.1926 (k tomuto datu končí svoji činnost Bankovní úřad Ministerstva financí). Historicky prvním guvernérem

---

³na základě tzv. recepčního zákona

⁴Návrh tohoto zákona podal tehdejší ministr financí Kuneš Sonntag dne 27. ledna 1920 a měl pouhé 4 paragrafy a dával vládě pravomoc banky zestátnit (Kunert, Novotný, 2008, 68)

Národní banky se stává pan Vilém Pospíšil. Forma banky je stanovena jako akciová společnost, přičemž jedna třetina jejích akcií je v držení státu. „*Správu banky měla podle zákona vykonávat bankovní rada, skládající se z guvernéra a z dalších devíti členů. Kontrolní funkce ze strany akcionářů vykonával pětičlenný revidující výbor. Práva akcionářů se uplatňovala prostřednictvím valné hromady.*“ (Bažantová 2005; 56). Guvernér byl jmenován na návrh vlády prezidentem. Byl odvolatelný a znovuzvolitelný, vždy na pět let. Zvláštností bylo, že guvernér mohl být kdykoliv odvolán a to i bez udání důvodu. Cíle a úkoly banky byly přímo zakotveny v zákoně. Patřily mezi ně např. obstarávání mincovního oběhu, oběh a stahování státovek, vedení státních účtů, vedení celostátního registru obchodních registrů, poskytování úvěrů, udržování kurzu měnové jednotky a jiné.

Toto období lze z pohledu centrálního bankovníctví na našem území označit za úspěšné. Povedlo se odloučit od měny rakouské a založit měnu vlastní, která se po počátečních problémech s inflací stala stabilní a respektovanou měnou i z pohledu mezinárodního. Dílčí problémy (dvojitá devalvace) a světová hospodářská krize byly překonány.

2.2. Centrální banka v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava (1938 – 1945)

Výrazné změny v politické situaci v Evropě roku 1938, vycházející ze vzrůstající moci nacismu v Německu 30. let minulého století, se zákonitě musely promítnout i na našem území. Období tzv. druhé republiky začíná záborem zhruba třetiny území našeho státu v důsledku Mnichovské dohody a vídeňské arbitráže⁵. V listopadu roku 1938 se mění i název státu a to na Česko – Slovenskou republiku v důsledku prosazení větší autonomie Slovenska. Změna názvu státu se promítla i do názvu měny, kdy se z koruny československé stává koruna česko – slovenská a z Národní banky Československé se stává Národní banka Česko – Slovenská. Na zabraných územích v pohraničí přestává platit koruna a je nahrazena říšskou markou. Období tzv. druhé republiky trvajících

---

⁵V důsledku vídeňské arbitráže ztrácí Národní banka Československá na podzim 1938 své filiálky v Mukačevu, Užhorodu a Košicích.

pouhých šest měsíců vystavilo centrální banku obrovskému tlaku ze strany Německa, který měl jednoznačný účel, oslabit centrální banku, potažmo celé hospodářství Česko – Slovenské republiky.

Protektorát Čechy a Morava byl zřízen Hitlerovým výnosem z 16. března 1939. Došlo k vyhlášení samostatnosti Slovenska a zabrání zbytku republiky německou armádou. Změnou prošla i Národní banka Česko – Slovenská, která byla již v březnu 1939 přejmenována na Národní banku pro Čechy a Moravu v Praze.⁶ Největší změnou bylo nucené nastavení kontrolních mechanismů spočívající v přímé kontrole činnosti banky z Berlína a v důsledku osamostatnění Slovenska vznik Slovenské národní banky. V období protektorátu nelze hovořit o svobodném vnitřním trhu, řízení hospodářství se mění na centrálně – direktivní řízení, dochází k deformaci trhu ve prospěch německé marky, zavádí se přidělový systém, regulace výroby či cenové hladiny. (Bažantová 2005; 77).

Zvláštní kapitolou tohoto období by mohla být činnost exilu a exilové vlády v Londýně. Optimismus z budoucího vývoje války našich představitelů v exilu můžeme ilustrovat z debat na téma budoucnost národní banky, její směřování po válce, dočasné snahy o založení exilové národní banky a v neposlední řadě i předběžný tisk bankovek pro účely jejich emise na území protektorátu po skončení války.

2.3. Období po osvobození Československa (1945 – 1948)

Složitost období a složitost realizace úkolů nutných k opětovnému hospodářskému oživení po 2. světové válce si ničím nezadala s obdobím roku 1918 a pádem monarchie. Ústavní zakotvení státu bylo zaručeno prvorepublikovou ústavou (platná až do roku 1948) a doplněno o ústavní dekrety prezidenta republiky. Realita doby byla ovšem složitější. Vzestup levicových stran spolu se schválením Košického vládního programu z 5. dubna 1945 značně deformoval politiku a směřoval vývoj republiky k tzv. lidové demokracii. Dochází k rozsáhlému zestátňování majetku a to nejen u německých obyvatel státu či kolaborantů. Do vlastnictví státu se tak dostávají průmyslové podniky,

---

⁶ Guvernérem se stává Ladislav F. Dvořák, který vykonával funkci viceguvernéra již za předešlého guvernéra Karla Engliše.

banky, pojišťovny a jiné významné subjekty. Hospodářství se překlátilo ve prospěch státu a jím řízené ekonomiky, nejednalo se ovšem o centrálně řízenou ekonomiku.

Problémem centrálního bankovníctví této doby byla dvojkolejnost ústavů. Na území Čech a Moravy fungovala Národní banka Československá (Národní banka pro Čechy a Moravu byla zrušena dekretem prezidenta republiky z roku 1944 a současně byla obnovena činnost Národní banky Československé) a na území Slovenska fungovala Slovenská národní banka. Dekretem prezidenta republiky dochází k rozšíření územní působnosti Národní banky Československé i na území Slovenska. Slovenská národní banka se stává oblastním ústavem pro území Slovenska. (Bažantová 2005; 82). Jedním z prvních a nejdůležitějších cílů bylo provedení měnové reformy a obnovení československé měny (koruna československá – zkratka Kčs).

Vývoj nenavázal na období tzv. první republiky, kdy autonomie rozhodování centrální banky byla neporušitelnou zásadou. Po zestátnění bank, pojišťoven a jiných akciových společností dochází k realizaci koncepce jednotného bankovníctví, které prosazují levicové strany po vyhraných volbách v květnu 1946 v rámci budovatelského programu. Jedná se o sjednocení bankovního systému ve prospěch plánovaného hospodaření.

2.4. Období socialismu (1948-1950)

Národní banka Československá dostala dne 11. března 1948 novou zákonnou úpravu v podobě zákona č. 38/1948 Sb. z. a n. Tento zákon, ač navržený a schválený komunisty a socialisty, stále ještě počítal s jistou autonomií Národní banky. Došlo v něm ke změně ze soukromé akciové společnosti na státní podnik. Tento zákon postupem času přestával korespondovat s představami komunistické strany o centrálním hospodářství a jeho součinnosti s centrální bankou, potažmo s bankovním systémem jako celkem. Reforma bankovního systému se samozřejmě netýká pouze centrální banky, ale i dalších subjektů. „V samotném roce 1948 došlo ke sloučení dosavadních bank a zůstala zachována jen jedna banka v českých zemích pro krátkodobý úvěr – Živnobanka, na Slovensku rovněž jedna banka – Tatrabanka. K dlouhodobým úvěrům byla určena Investiční banka.“ (Šenkýřová 2010; 42)

Bankovní soustava jako celek byla reformována už v roce 1950. Národní banka Československá se stává na základě zákona č. 31/1950 Sb. z. a n. Státní bankou československou. Státní banka československá zahajuje činnost 1. července 1950, k témuž dni vstupuje Národní banka Československá do likvidace (Bažantová2005; 93). K významným změnám oproti minulé úpravě dochází i přímo uvnitř banky, a to na způsobu jejího řízení a rozhodování. Je upuštěno od koncepce kolektivního orgánu, např. bankovní rady. Představitelem cedulové banky se stává generální ředitel zastoupený náměstkem. Generální ředitel odpovídal za své jednání ministru financí a dokonce musel dbát jeho pokynů. Do obou těchto funkcí jmenovala kandidáty vybírané ministrem financí vláda.

Státní banka československá byla samostatnou právnickou osobou ve formě státního ústavu. Vázanost na Ministerstvo financí se projevovala zejména v plnění úkolů v souladu s hospodářským plánováním.

„V roce 1958 byla činnost Státní banky československé rozšířena i na financování a úvěrování investic. Činnost investiční banky se omezila jen na úschovu a správu cenných papírů. Tím se vlastně Státní banka československá změnila na jedinou „univerzální banku“, která plnila prostřednictvím svých poboček kromě funkce emisní banky téměř všechny funkce, které běžně plní obchodní banky. V této podobě zůstala až do roku 1989. Bankovní soustava byla doplněna v roce 1965 ustavením Československé obchodní banky, která se specializovala na realizaci peněžních vztahů se zahraničím.“
(Šenkýřová 2010; 42,43)

2.5. Období po roce 1989

Přechod ze socialismu ke kapitalismu po revoluci roku 1989 nebyl pro centrální banku a hospodářství jako takové šokem a problémem, jak by se na první pohled mohlo zdát. Důvodem jsou již před revolucí započaté přípravné práce na reformě tehdejšího bankovníctví. Proto byl jinak obtížný přechod na tržní ekonomiku bez výrazných problémů. Účelem těchto reforem byl přechod od jednostupňového systému bankovníctví na dvoustupňový, reprezentovaný přijatým zákonem o Státní bance československé a zákonem o bankách a spořitelnách.

V listopadu 1989 je schválen federální zákon o Státní bance československé (130/1989 Sb., účinnost ke dni 1. ledna 1990). *„Zákon o Státní bance československé*

koncipovaný jako reformně socialistický zákon tak paradoxně působil v období 1990 až 1991 a napomáhal zavádět tržní bankovní vztahy.“ (Bažantová 2005; 114).

Státní banka československá byla taktéž ukotvena ústavně a to novelou původní, socialistické ústavy⁷, která novelizovala článek 14 Ústavy. Touto novelou došlo k redefinování základního cíle na „*stanoví a uplatňuje jednotnou měnovou politiku*“ a dále upravuje strukturu a řízení centrální banky.⁸ (Bažantová, 2005, 113)

Další změnou ve vývoji centrální banky na našem území byla léta 1992 a 1993 a s nimi spojený rozpad federace. O ústavním a zákonném zakotvení České národní banky budu hovořit v další kapitole.

---

⁷ Ústavním zákonem 556/1990 Sb.

⁸ Banka je řízena bankovní radou skládající se z guvernéra a dvou viceguvernéřů. Jedním viceguvernéřem je vždy občan České republiky, druhým občan Slovenské republiky. Na základě klíče občanství se střídají i guvernéři. Prvním guvernéřem byl jmenován pan Josef Tošovský.

3. Ústavní zakotvení České národní banky

Česká národní banka vznikla rozdělením Státní banky československé. Dělení bylo nutné kvůli rozdělení České a Slovenské federativní republiky na dva samostatné státy – Českou a Slovenskou republiku. Proces zakládání samostatné centrální banky probíhal již v roce 1992 a to na základě ústavního zákona č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské federativní republiky. Závazky a majetek původní Státní banky československé byl převeden na nástupnické centrální banky ve stanoveném a odsouhlaseném poměru. (Bažantová, 2005, 127).

Pro vznik samostatné centrální banky bylo klíčové její ústavní a zákonné zakotvení do právního řádu v té době ještě neexistující samostatné České republiky. 16. prosince 1992 byl přijat ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ústavně zakotvující Českou národní banku v Hlavě šesté, článku 98. Původní znění tohoto článku je: „(1) Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o stabilitu měny; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. (2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.“ Tento původní text byl novelizován ústavním zákonem č. 448/2001 Sb. na: „(1) Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. (2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.“ Změna v odstavci (1) byla zapříčiněna harmonizací české právní úpravy s článkem 105 Smlouvy o založení Evropského společenství.

Konstrukce samostatného uvedení České národní banky v Ústavě je historicky prvním takovýmto zakotvením v Ústavě v dějinách našeho státu a není zcela obvyklé ani u jiných členských států Evropské unie. Na základě oddělení České národní banky od moci výkonné a zákonodárné můžeme hovořit o České národní bance jako o orgánu „*sui generis*“ – tedy orgánu nevykonávajícím státní moc. (Pavlíček 2011; 1018)

Ústava nezahrnuje výčet činností banky, pouze stanovuje její základní cíl – péči o cenovou stabilitu⁹. V Ústavě není dále explicitně uvedena nezávislost České národní banky jako například v čl. 97 odstavec 1 upravující Nejvyšší kontrolní úřad.

Do činnosti České národní banky lze zasahovat pouze na základě právního předpisu se silou zákona. Další ustanovení týkající se nezávislosti banky můžeme najít v zákoně

---

⁹ „Zákon o ČNB – stejně jako čl. 105 SES – nevysvětluje, co se rozumí cenovou stabilitou, uvádí však jaké činnosti Česká národní banka provádí „v souladu se svým hlavním cílem, tedy k naplnění povinnosti péče České národní banky o cenovou stabilitu.“ (Sládeček, 2007, 825)

o ČNB, konkrétně v § 9 odst. 1.: „*Česká národní banka, bankovní rada ani žádný člen bankovní rady nesmějí při plnění hlavního cíle České národní banky a při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvou a Statutem vyžadovat ani přijímat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu, vlády, správních úřadů České republiky, dále od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Evropské unie, od vlád členských států Evropské unie nebo od jakéhokoli jiného subjektu*“. Další ochranou nezávislosti České národní banky a centrálních bank členských států Evropské unie obecně je čl. 108 Smlouvy o založení Evropského společenství.

3.1. Vztah České národní banky k Parlamentu České republiky

Parlament České republiky se skládá ze dvou komor, Poslanecké sněmovny a Senátu. Ve vztahu k České národní bance je jednoznačně důležitější role Poslanecké sněmovny a to díky zákonem stanoveným povinnostem ze strany České národní banky. Česká národní banka předkládá Poslanecké sněmovně několik druhů zpráv týkajících se její činnosti.

Česká národní banka osobou svého guvernéra předkládá povinně dvakrát za rok (nejméně) Poslanecké sněmovně k projednání zprávu o měnovém vývoji. Děje se tak na základě § 3 odst. 1 zákona o ČNB. Usnese-li se Poslanecká sněmovna na potřebě mimořádné zprávy o měnovém vývoji, musí ji Česká národní banka předložit do 30 dní. Guvernér má v tomto případě právo účastnit se schůze Poslanecké sněmovny a na požádání mu musí být uděleno slovo.

Stejným způsobem, jen jedenkrát do roka předkládá Česká národní banka Poslanecké sněmovně k informaci zprávu o finanční stabilitě dle § 3 písm. a) zákona o ČNB. Obsahem této zprávy je také strategie makrobezpečnostní politiky.

Jedenkrát do roka je ze strany České národní banky předkládána Poslanecké sněmovně, vládě a Senátu k informaci zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem dle § 45 písm. d) zákona o ČNB. Tato zpráva musí být předložena nejpozději do 30. června následujícího roku.

Zpráva o výsledku svého hospodaření (§ 47 odst. 3 zákona o ČNB) a účetní uzávěrku (§ 48 odst. 3 zákona o ČNB) předkládá Poslanecké sněmovně k projednání Česká národní banka jednou do roka. Reakcí Poslanecké sněmovny může být jejich

schválení, vzetí na vědomí či odmítnutí. S odmítnutím není spojeno žádné sankcionování.

U všech zpráv výše uvedených má Česká národní banka povinnost jejich uveřejnění pomocí dálkového přístupu.

3.2. Vztah České národní banky k prezidentu republiky

Pro vztah prezidenta republiky k České národní bance je klíčové ustanovení čl. 62 písm. k) Ústavy. Tento článek zní: *„jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.“* V Ústavě ovšem není upraveno, zda-li prezident potřebuje pro jmenování člena Bankovní rady kontrasignaci člena vlády, či dokonce zda-li nejmenuje na návrh. Vyústěním této situace byl náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 14/01 (N 91/22 SbNU; 285/2001 Sb.), který rozhodl nejen o možnosti jmenovat členy Bankovní rady bez návrhu a kontrasignace, ale také o jmenování guvernéra a viceguvernéřů stejným způsobem. Limitem pro výběr člena Bankovní rady samozřejmě zůstává § 6 odst. 6 zákona o ČNB.

Odlišná situace nastává při procesu odvolání člena Bankovní rady prezidentem. Pravomoc prezidenta v této věci jest pravomocí dle čl. 63 odst. 2 Ústavy, tedy je zde nutná kontrasignace předsedou vlády nebo jím pověřeným členem vlády. Důvody pro možné odvolání člena Bankovní rady jsou stanoveny v zákoně o České národní bance. Zvláštností v úpravě procesu odvolání z Bankovní rady může být odvolání guvernéra. Ze zákona o ČNB: *„Rozhodnutí o odvolání guvernéra se doručuje rovněž Radě guvernéřů Evropské centrální banky.“*

3.3. Vztah České národní banky k vládě

Vztahy mezi Českou národní bankou a vládou jsou na bázi poradní, pomocné a informační. Česká národní banka nemá právo zákonné iniciativy. Proto nejprve svůj zákonný pozměňovací návrh předkládá Ministerstvu financí nebo spolu s Ministerstvem financí vládě, která ho, je-li vládou odsouhlasen, předkládá Poslanecké sněmovně jako vládní návrh zákona. Zákonná úprava v zákoně o České národní bance je následující: *„§ 37 odst. (1) Česká národní banka spolu s Ministerstvem financí připravuje a předkládá vládě návrhy zákonných úprav v oblasti měny a peněžního oběhu a návrhy zákonných*

úprav, kterými se upravují postavení, působnost, organizace a činnost České národní banky, s výjimkou dohledu nad finančním trhem, platebním stykem a vydáváním elektronických peněz. § 37 odst. (2) Česká národní banka spolupracuje s Ministerstvem financí při přípravě návrhů zákonných úprav v oblasti finančního trhu, platebního styku, vydávání elektronických peněz, devizového hospodářství a zavedení jednotné měny euro na území České republiky.“

Jedenkrát do roka je ze strany České národní banky předkládána vládě (a Poslanecké sněmovně i Senátu) k informaci zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem dle § 45 písm. d) zákona o České národní bance. Tato zpráva musí být předložena nejpozději do 30. června následujícího roku.

Informační povinnost mezi vládou a Českou národní bankou upravuje § 9 odst. (2) zákona o České národní bance: *„Česká národní banka a vláda se vzájemně informují o zásadách a opatřeních měnové, makroobezřetnostní a hospodářské politiky.“*

Ministr financí nebo jím pověřený člen vlády se může účastnit zasedání bankovní rady, jeho hlas je ovšem pouze poradní. Naopak guvernér nebo jím určený viceguvernér se může účastnit schůze vlády, i v tomto případě je jeho hlas pouze poradní. Další spolupráci mezi ministrem financí a bankovní radou je ověřování účetní závěrky České národní banky dle § 48 odst. (2) zákona o České národní bance: *„Účetní závěrka České národní banky je ověřována jedním nebo více auditory, kteří jsou určeni po dohodě bankovní rady s ministrem financí.“*

3.4. Vztah České národní banky k Nejvyššímu kontrolnímu úřadu

„Nejvyšší kontrolní úřad vykonává kontrolu hospodaření ČNB v oblasti výdajů na pořízení majetku a výdajů na provoz ČNB. (§3 odst. 3 zákona o Nejvyšším kontrolním úřadu).“ (Pavlíček 2011; 1028)

3.5. Nezávislost České národní banky

Nezávislost, samostatnost, neovlivnitelnost, to všechno jsou pojmy, se kterými bychom měli spojovat řádné fungování centrální banky. Role České národní banky v udržování hospodářského růstu české ekonomiky je nezpochybnitelná. Pouze při

splnění těchto podmínek může centrální banka rozhodovat, oproštěná od politických tlaků či jiných neodborných zásahů. Nezávislost centrální banky je její svoboda při výkonu činnosti znamenající mimo jiné nezávislost na rozhodování jiných orgánů. Česká národní banka je zakotvena Ústavou, konkrétně čl. 98 Ústavy. V tomto článku ani jinde v Ústavě není zmínka o nezávislosti.

Do činnosti České národní banky lze zasahovat pouze na základě právního předpisu se silou zákona. Další ustanovení týkající se nezávislosti banky můžeme najít v zákoně o ČNB, konkrétně v § 9 odst. 1: „*Česká národní banka, bankovní rada ani žádný člen bankovní rady nesmějí při plnění hlavního cíle České národní banky a při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvou a Statutem vyžadovat ani přijímat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu, vlády, správních úřadů České republiky, dále od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Evropské unie, od vlád členských států Evropské unie nebo od jakéhokoli jiného subjektu*“. Další ochranou nezávislosti České národní banky a centrálních bank členských států Evropské unie obecně je čl. 108 Smlouvy o založení Evropského společenství. Česká národní banka je za svoji činnost zodpovědná, tedy odpovídá za svoji práci a plnění svých cílů. Tato zodpovědnost ovšem není oslabením její nezávislosti.

Nezávislost České národní banky je definována v tzv. Maastrichtských kritériích nezávislosti. Tato kritéria jsou celkově čtyři a jsou definovány ve Smlouvě o fungování Evropské unie a v Protokolu o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky, který je připojen ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o fungování Evropské unie. Jedná se o nezávislost institucionální, osobní, funkční a finanční.

Institucionální nezávislost cílí na oddělení moci výkonné od centrální banky. Spolupráce mezi Českou národní bankou a vládou, popřípadě ministerstvem financí probíhá pouze na bázi poradní, statistické a koordinační. Česká národní banka tedy nepodléhá příkazům a pokynům těchto orgánů v duchu § 9, odst. 1 zákona o České národní bance. Tyto zákazy se ovšem netýkají spolupráce v oblasti měnové a rozpočtové, kde je naopak koordinace činností vlády a centrální banky vítána.

Osobní nezávislost má přímý dopad na personální obsazení bankovní rady, principy jmenování a odvolávání jejích členů a nerušený výkon jejich funkcí. Členové bankovní rady by měli mít pro svoji práci a rozhodování nikým nerušené prostředí bez vnějších tlaků. V tomto bodě je oddělení exekutivy od České národní banky zajištěno Ústavou a

zákonem o České národní bance. Vláda nemá na výběr členů bankovní rady žádný vliv. Členy bankovní rady jmenuje a odvolává prezident. Vláda ani parlament nemají pravomoc jména budoucích členů bankovní rady navrhnout ani schvalovat. Důležitým bodem pro osobní nezávislost členů bankovní rady je i jejich šestileté funkční období. Jedná se o dobu dostatečně dlouhou, navíc o dobu, která se nepřekrývá s volebním obdobím prezidentským ani s volebním obdobím Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky. Spornou se jeví otázka jmenování prezidentem republiky, kde zcela závisí na vůli jediného člověka, který je navíc z funkce neodpovědný.

Třetím druhem nezávislosti je nezávislost funkční. Funkční nezávislost sleduje primární cíl centrální banky, tedy udržování cenové stability. Za plnění tohoto cíle je centrální banka zodpovědná. Mezi další cíle patří například podpora vlády v oblasti hospodářské politiky a stejně tak podpora hospodářské politiky Evropské unie.

Čtvrtým, tedy posledním znakem nezávislosti centrální banky je nezávislost finanční. Česká národní banka pracuje se svým vlastním rozpočtem, je povinna zpracovávat účetní uzávěrku (tuto účetní uzávěrku kontroluje nezávislý externí auditor). Česká národní banka nesmí financovat subjekty z veřejného sektoru.

3.6. Organizační struktura České národní banky

Organizační struktura České národní banky je upravena v části druhé zákona o České národní bance. Česká národní banka je tvořena ústředím v Praze, pobočkami a účelovými organizačními jednotkami. Pobočky se nachází v Praze, Plzni, Ústí nad Labem, Českých Budějovicích, Ostravě, Brně a Hradci Králové.

Nejvyšším řídicím orgánem České národní banky je sedmičlenná bankovní rada. Činnost Bankovní rady upravuje zejména § 5 odst. 1 a 2 takto: „(1) *Bankovní rada určuje měnovou a makrobezpečnostní politiku a nástroje pro jejich uskutečňování. Rozhoduje o zásadních opatřeních měnové a makrobezpečnostní politiky a v oblasti dohledu nad finančním trhem.*

(2) Bankovní rada dále zejména

a) stanoví zásady činnosti a obchodů České národní banky,

b) schvaluje rozpočet České národní banky,

c) stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek České národní banky,

- d) stanoví druhy fondů České národní banky, jejich výši a použití,
- e) vykonává práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů vůči zaměstnancům České národní banky; těmito úkony může pověřit jiné osoby z řad zaměstnanců,
- f) uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců České národní banky,
- g) stanoví mzdové a další požitky guvernéra; mzdové a další požitky viceguvernéřů a dalších členů bankovní rady stanoví guvernéř,
- h) rozhoduje o rozkladech proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni. “

Bankovní rada se skládá ze sedmi členů, kteří se dále člení na guvernéra, dva viceguvernéry a čtyři členy bankovní rady České národní banky. Členové bankovní rady jsou zaměstnanci České národní banky. Členy bankovní rady, včetně guvernéra a viceguvernéřů, jmenuje a odvolává prezident republiky. Jmenování člena bankovní rady se řídí ustanovením čl. 62 písm. k) Ústavy. Tento článek zní: „*jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.*“ V Ústavě ovšem není upraveno, zda-li prezident potřebuje pro jmenování člena bankovní rady kontrasignaci člena vlády, či dokonce zda-li nejmenuje na návrh. Vyústěním této situace byl nálezný Ústavního soudu Pl. ÚS 14/01 (N 91/22 SbNU; 285/2001 Sb.), který rozhodl nejen o možnosti jmenovat členy bankovní rady bez návrhu a kontrasignace, ale také o jmenování guvernéra a viceguvernéřů stejným způsobem. Limitem pro výběr člena bankovní rady zůstává § 6 odst. 6 zákona o ČNB.

Odlišná situace nastává při procesu odvolání člena bankovní rady prezidentem. Pravomoc prezidenta v této věci jest pravomocí dle čl. 63 odst. 2 Ústavy, tedy je zde nutná kontrasignace předsedou vlády nebo jím pověřeným členem vlády. Důvody pro možné odvolání člena bankovní rady jsou stanoveny v zákoně o České národní bance. Zvláštností v úpravě procesu odvolání z bankovní rady může být odvolání guvernéra. Ze zákona o ČNB: „*Rozhodnutí o odvolání guvernéra se doručuje rovněž Radě guvernéřů Evropské centrální banky.*“ Přičemž jak guvernéř, tak i Rada guvernéřů Evropské centrální banky mohou proti takovému rozhodnutí podat opravný prostředek u Evropského soudního dvora. (Pavliček 2011;1026)

Funkční období člena Bankovní rady je šest let, přičemž nikdo nesmí zastávat tuto funkci více než dvakrát. Obměna po šesti letech je příznivá z pohledu změn politické situace po parlamentních volbách, které se konají jednou za čtyři roky. Časová

návaznost a souvztažnost mezi jmenováním členů bankovní rady a parlamentními volbami tedy není.

„S členstvím v bankovní radě je neslučitelná funkce poslance zákonodárního sboru, člena vlády a členství v řídicích, dozorcích a kontrolních orgánech jiných bank a podnikatelských subjektů a výkon samostatné výdělečné činnosti s výjimkou činnosti vědecké, literární, publicistické, umělecké, pedagogické a s výjimkou správy vlastního majetku. Členství v bankovní radě je dále neslučitelné s jakoukoliv činností, která může způsobit střet zájmů mezi prováděním této činnosti a členstvím v bankovní radě.“ Čistě teoreticky se tak členem bankovní rady může stát například senátor, soudce či dokonce sám prezident. (Sládeček 2007; 828). Člen bankovní rady je veřejným funkcionářem, a tudíž se na něj vztahují opatření ze zákona o střetu zájmů. Dalším limitem pro možnost stát se členem bankovní rady jsou požadavky vyjádřené v § 6 z. o České národní bance. Členem bankovní rady může být pouze bezúhonný občan České republiky, který je plně způsobilý k právním úkonům, má ukončené vysokoškolské vzdělání a je v měnových záležitostech nebo v oblasti finančního trhu uznávanou a zkušenou osobností. Bezúhonností se pro potřeby tohoto zákona rozumí pravomocné neodsouzení pro trestný čin.

Výkon funkce člena bankovní rady končí uplynutím jeho funkčního období, dnem bezprostředně následujícím po dni doručení písemného odvolání z funkce nebo písemně učiněného vzdání se funkce anebo pozdějším dnem uvedeným v doručeném odvolání nebo vzdání se funkce. Člen bankovní rady může být z funkce odvolán pouze tehdy, přestal-li splňovat podmínky požadované k jejímu výkonu nebo dopustil-li se vážného pochybení. Rozhodnutí o odvolání guvernéra se doručuje rovněž Radě guvernerů Evropské centrální banky.

Samotnému jednání bankovní rady předsedá guvernér, v jeho nepřítomnosti jím pověřený viceguvernér. Bankovní rada přijímá svá rozhodnutí prostou většinou hlasů. Bankovní rada je usnášeníschopná, je-li přítomen guvernér, nebo jím pověřený předsedající viceguvernér a alespoň další tři její členové. V případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedajícího. Jménem České národní banky jedná navenek guvernér, který též podepisuje právní předpisy a akty vydávané Českou národní bankou a vyhlášené ve Sbírce zákonů. Guvernéra zastupuje jím pověřený viceguvernér v plném rozsahu.

Výbor pro finanční trh, jakožto poradní orgán bankovní rady byl zrušen novelou zákona o České národní bance.

3.7. Hospodaření České národní banky

Hospodaření České národní banky a nakládání s jejím majetkem je upraveno v části třinácté zákona o České národní bance. Klíčovým pro stanovení režimu hospodaření s majetkem České národní banky je § 47 odst. 1 a 2 zákona o České národní bance, který stanovuje, že Česká národní banka hospodaří podle rozpočtu, který musí být členěn tak, aby z něj byly zřejmé výdaje na pořízení majetku a výdaje na provoz České národní banky, a že Česká národní banka ze svých výnosů hradí náklady na svoji činnost. Vytvořený zisk používá k doplňování rezervního fondu a dalších fondů vytvářených ze zisku a k ostatnímu použití zisku v rozpočtované výši. Zbývající zisk odvádí do státního rozpočtu. Česká národní banka je osvobozena od daně z příjmů právnických osob, není adresátem dotací ze státního rozpočtu a není organizační složkou státu ani jeho příspěvkovou organizací. (Bakeš 2012; 37)

Hospodaření České národní banky podléhá kontrole ze strany státu. Tato kontrola probíhá formou předložení zprávy o výsledku svého hospodaření Poslanecké sněmovně. Kontrolovaným obdobím je vždy kalendářní rok. Zpráva musí být předložena do třech měsíců od skončení kalendářního roku a musí být zároveň přístupná veřejnosti formou dálkového přístupu. Součástí této zprávy je i informace o mzdách členů bankovní rady. Poslanecká sněmovna má několik způsobů vypořádání se s touto zprávou. Zprávu o výsledku hospodaření České národní banky může schválit, vzít na vědomí, nebo odmítnout. Úprava tohoto postupu opět vychází ze zákona o České národní bance. Pokud Poslanecké sněmovna tuto zprávu odmítne, má Česká národní banka povinnost tuto zprávu přepracovat, doplnit či zpřesnit dle pokynů Poslanecké sněmovny a do šesti týdnů ji opětovně předložit Poslanecké sněmovně.

Česká národní banka má povinnost nakládat s vlastním majetkem včetně devizových rezerv s odbornou péčí. Další povinností České národní banky v oblasti hospodaření se svým majetkem je vedení účetnictví. Účetnictví je vedeno standardním způsobem dle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Účetní závěrka České národní banky je ověřována jedním nebo více auditory, kteří jsou určeni po dohodě bankovní rady s ministrem

financí. Jakmile je účetní závěrka schválena a ověřena auditory, bankovní rada ji předá Poslanecké sněmovně a zveřejní. Další zprávou, kterou je Česká národní banka povinna zveřejňovat, je výroční zpráva o měnovém vývoji. Dále jednou za deset let zveřejňuje výkaz o své finanční pozici. Česká národní banka tyto informace zveřejňuje na svých webových stránkách. Roční zpráva o výsledku hospodaření České národní banky za rok 2013 potvrzuje trend zvyšování ziskovosti banky. „Z hlediska účetních výsledků byl kalendářní rok 2014 pro ČNB významný tím, že dosažený hospodářský výsledek ve výši 56 560 mil. Kč umožnil plně pokrýt zbývající část kumulované účetní ztráty z předcházejících let. V bilanci ČNB byla ztráta evidována nepřetržitě od konce roku 1998. Na jejím vzniku se významnou měrou podílely kurzové ztráty a z části i angažovanost ČNB v programu konsolidace bankovního sektoru na konci devadesátých let minulého století. Došlo tedy k naplnění očekávání, že z budoucích zisků bude uhrazena ztráta z minulých let.“ (Roční zpráva o výsledku hospodaření České národní banky za rok 2013) Ze zprávy tedy vyplývá, že Česká národní banka je v dobré finanční kondici a ztráta kumulovaná v minulosti je zcela pokryta. Cílem České národní banky ovšem není generování zisku. Tento cíl není v zákoně o České národní bance stanoven.

Česká národní banka podléhá kontrole nejen ze strany Poslanecké sněmovny, nezávislých auditorů a veřejnosti, ale také ze strany Nejvyššího kontrolního úřadu dle zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadě. Nejvyšší kontrolní úřad kontroluje výdaje na pořízení majetku a výdaje na provoz České národní banky.

Česká národní banka provádí jako součást své činnosti také obchody. Obchodní činnost České národní banky upravuje část šestá zákona o České národní bance a dělí tyto obchody podle subjektu, se kterým Česká národní banka obchoduje. Tyto obchody provádí s bankami, s Českou republikou a dále formou tzv. jiných obchodů. První skupinou jsou obchody s bankami. Česká národní banka vede účty bank a přijímá jejich vklady. Česká národní banka může od bank nakupovat, popřípadě jim prodávat směnky splatné do šesti měsíců ode dne nákupu Českou národní bankou.

Při obchodování s Českou republikou zastupuje stát Ministerstvo financí. Česká národní banka vede účty podle rozpočtových pravidel. Česká národní banka dává do prodeje podle zákona upravujícího vydávání dluhopisů státní dluhopisy a v dohodě s Ministerstvem financí může z jeho pověření a za dohodnutou úplatu vykonávat i činnosti spojené se správou, splácením a převody státních dluhopisů, s výplatou úroků z

těchto dluhopisů, popřípadě další požadované činnosti. Česká národní banka může na základě dohody s Ministerstvem financí podle rozpočtových pravidel sjednávat obchody s investičními nástroji nebo jiné obchody nebo provádět činnosti, které je Ministerstvo financí v souladu s rozpočtovými pravidly oprávněno vykonávat prostřednictvím České národní banky.

Zvláštní kategorií obchodní činnosti České národní banky jsou tzv. jiné obchody České národní banky, kam patří zejména prodej a nákup cenných papírů sloužící k usměrnění peněžního trhu. Česká národní banka může vydávat cenné papíry a obchodovat s nimi, vede evidenci cenných papírů vydávaných Českou republikou, Českou národní bankou a evidenci dluhopisů jiných emitentů. Česká národní banka vede účty a poskytuje bankovní služby svým zaměstnancům a právnickým osobám. Jména těchto právnických osob se každoročně zveřejňují ve zprávě o výsledku hospodaření.

3.8. Zákonná úprava

Postavení České národní banky, její činnost či cíle stanovuje stát pomocí zákona. Klíčovým zákonem je zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Tento zákon samozřejmě není jediný. Činnost České národní banky upravuje celá řada dalších zákonů, jako např. zákon č. 21/1991 Sb., o bankách, zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, zákon č. 60/1993 Sb., o oddělení měny a zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

Mezi pravomoci České národní banky patří mimo jiné i vydávání právních předpisů. Logicky se jedná o předpisy podzákonné. Patří mezi ně právní předpisy ve formě vyhlášek, které Česká národní banka vydává jako správní úřad na základě čl. 79 odst. 3 Ústavy (v případě, že je k tomu zmocněna zákonem). Tyto vyhlášky se vyhláší ve Sbírce zákonů.

4. Funkce centrální banky

Pro státy je dnes nutností mít svoji centrální banku. Vykonává totiž funkce, které jsou činnostmi jiných subjektů nenahraditelné. Centrální banka má uvnitř bankovní soustavy daného státu zvláštní postavení. Zvláštní postavení centrální banky spočívá v činnostech, které může vykonávat na rozdíl od komerčních bank pouze banka centrální. Tyto činnosti může vykonávat na základě zákona, tedy s pověřením státu. Legislativní stránka věci má i druhou stranu, centrální banka je nejen pověřována státem k určité činnosti, např. emisní činnost, ale zároveň může vyžadovat určité chování či činnost od jiných subjektů, např. bank a to na základě právních předpisů podzákonné síly vydaných vlastní osobou. (Šenkýřová 2010; 63)

Historický vývoj přikládal centrálním bankám čím dál větší roli a více funkcí. Zjednodušeně lze centrální banku a její funkce definovat jako banku, která má emisní monopol, provádí měnovou politiku daného státu a reguluje bankovní soustavu. (Šenkýřová 2010, 64) Z této zjednodušující definice lze odvodit i jednotlivé činnosti banky. Jsou to například činnosti v oblasti měnové, emisní, devizové, bankovního dohledu a regulace, obsluhy státu a jiné. Tyto jednotlivé druhy činností popisují níže.

4.1. Emisní činnost ČNB

Emisní činnost je historicky nejdůležitější činností centrálních bank. Po období druhé světové války se co do důležitosti dostává do popředí měnová politika centrálních bank, avšak provázanost emisní činnosti a měnové politiky je nepopíratelná a neoddělitelná hlavně z důvodu regulace množství peněz v oběhu. Centrální banky mají emisní monopol na vydávání hotovostních peněz, nikoliv peněz bezhotovostních, jejichž význam a podíl na celkovém objemu peněz v ekonomice roste s časem. Bezhotovostní peníze totiž mohou emitovat také banky. (Šenkýřová 2010; 66). Zákonné ukotvení emisní činnosti České národní banky nacházíme v části čtvrté zákona o České národní bance.

Ze zákona o České národní bance, konkrétně z § 12, vyplývá, že Česká národní banka má výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i mince pamětní. Pro samotný systém platidel je velmi důležité ustanovení § 22 písm. a), podle kterého Česká

národní banka „stanoví vyhláškami nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu.“ (citovaný § 22).

Ze zákona o ČNB tedy vyplývá, že ČNB je jediným správním úřadem s pravomocí k vydávání hotovostních peněz obecně. Kdokoliv jiný, kdo by se pokusil tisknout, razit či dávat do oběhu peníze, by se stal pachatelem trestného činu padělání (viz dále).

Samotné vydávání bankovek a mincí není jedinou funkcí ČNB ve vztahu k emisní činnosti. „ČNB dále zabezpečuje správu zásob bankovek a mincí, organizuje dodávky bankovek a mincí od výrobců, dojednávává tisk bankovek a ražbu mincí, dozírá na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných bankovek a mincí, stahuje z oběhu bankovky a mince opotřebované oběhem, které potom i ničí a nahrazuje je novými bankovkami a mincemi, stahuje z oběhu bankovky a mince, které vydala a poté prohlásila za neplatné a má právo vydávat právní předpisy upravující výše uvedené.“ (Šenkýřová 2010; 72).

V problematice emisní činnosti je stěžejním právním předpisem zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí. Tento zákon reguluje oběh tuzemských bankovek a mincí, konkrétně jejich příjem, výměnu, vrácení a nakládání s nimi. Dále upravuje práci s poškozenými bankovkami a mincemi, nakládání s podezřelými bankovkami a mincemi a ověřování jejich pravosti. Stanovuje rovněž správní delikty.

4.1.1. Systém platidel

Hotovostní peníze, tedy obecně oběživo, se dá rozdělit do dvou základních podskupin a to podskupin bankovek a mincí. Zvláštní skupinou jsou pak pamětní mince. „Peněžní jednotkou v České republice je koruna česká, zkratka názvu je „Kč“. Koruna česká se dělí na sto haléřů“ (§ 13 zákona o ČNB). Česká národní banka vydává tuzemské bankovky a tuzemské mince, tedy bankovky a mince znějící na koruny české. Bankovky a mince znějící na jinou měnu, které jsou ale platné nebo za platnou bankovku či minci směnitelné, jsou bankovky nebo mince cizozemské. Tato terminologie je upravena v zákoně č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí.

V současnosti užívané bankovky mají nominální hodnotu 100,- Kč, 200,- Kč, 500,- Kč, 1000,- Kč, 2000,- Kč a 5000,- Kč.¹⁰ Za tisk bankovek zodpovídá Státní tiskárna

---

¹⁰ 100 Kč - zelená barva, osobnost Karla IV., rozměry 140x69 mm, 200 Kč – oranžová barva, osobnost J.A. Komenského, rozměry 146x69 mm, 500 Kč – šedo-béžová barva, osobnost B. Němcová, rozměry 152x69 mm, 1000 Kč – fialová barva, osobnost F.

cenin, s.p., která je právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem i na vlastní odpovědnost a s tímto majetkem má právo hospodařit. Státní tiskárna cenin neručí za závazky státu a stát neručí za závazky Státní tiskárny cenin, není-li zákonem stanoveno jinak. Státní tiskárna cenin je provozována již od dob první republiky. Systém a různorodost bankovek se v čase mění, např. dříve užívaná bankovka o nominální hodnotě 50,- Kč byla zrušena vyhláškou č. 21/2011 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 50 Kč vzoru 1994 a vzoru 1997 a o změně vyhlášky. Bankovky různé nominální hodnoty se od sebe liší jak grafickým provedením (barva, historická osoba na nich zobrazená), tak i rozměry (velikost bankovek roste s jejich nominální hodnotou).

4.1.2. Mince

Mince jsou spolu s bankovkami zákonným platidlem. Soustava mincí České republiky byla schválena bankovní radou dne 12. října 1992. V průběhu let prošla tato soustava změnami. Největší změnou bylo zrušení tří druhů mincí s nominální hodnotou pod 1 Kč, a to mincí s hodnotami 10 haléřů, 20 haléřů¹¹ a 50 haléřů.¹² K ukončení platnosti těchto mincí došlo dne 31.10.2003 u hodnot 10 a 20 haléřů, u hodnoty 50 haléřů dochází k ukončení platnosti až k 31.8.2008.

Současná soustava mincí tedy obsahuje šest druhů mincí, a to mince o hodnotě 1 Kč, 2 Kč, 5 Kč, 10 Kč, 20 Kč a 50 Kč. Rozdíl mezi mincemi není pouze v jejich hodnotě, ale i ve způsobu výroby, materiálu použitém na jejich výrobu, barvě, rozměrech a hmotnosti. V rámci ekonomické výroby a zachování tuhosti mincí jsou jejich jádra vyrobena z oceli a použití barevných kovů se minimalizovalo pouze na povrch mincí. Jedná se o barevné kovy nikl, měď a mosaz. Dříve používané haléře byly vyrobeny dokonce pouze z hliníku. Mince mají z lícové strany nápis Česká republika a rok vyražení mince, jedná se o jednotlicí prvek všech mincí různých hodnot. Rubová strana se liší u všech hodnot. Přední strana mince (líc) se nazývá avers, zadní strana (rub) pak revers. Lícem nemusí být vždy ta strana, na níž je zobrazena nominální hodnota

---

palacký, rozměry 158x74 mm, 2000 Kč – zelená barva, osobnost E. Destinová, rozměry 164x74 mm, 5000 Kč – modrá barva, osobnost T.G. Masaryk, rozměry 170x74 mm

¹¹Vyhláška č. 79/2003 Sb., o ukončení platnosti mincí po 10 haléřích vzoru 1993 a mincí po 20 haléřích vzoru 1993.

¹²Vyhláška č. 174/2008 Sb., o ukončení platnosti mincí po 50 haléřích vzoru 1993.

mince. Ve většině případů je lícová strana důležitější z pohledu suveréna, který minci vydal. Jedná se o stranu, na které je vyobrazení panovníka či státních symbolů. U československých a českých oběžných mincí je tedy lícovou stranou strana se státním znakem, např. u britských mincí je to strana s portrétem královny. Hodnota mince bývá u československých mincí obvykle uvedena na rubové straně. Zajímavé pojetí rubu a líce je u současných euromincí. Tam je jako lícová označována společná „evropská“ strana. Rubovou stranou evropských mincí je strana národní.

4.1.3. Pamětní mince

Historie vydávání pamětních mincí sahá až do roku 1923, kdy byly vydány číslované jubilejní svatováclavské dukáty k pátému výročí vzniku Československé republiky. (Surga 2012; 136). Kompetence k vydávání pamětních mincí je stanovena v zákoně o České národní bance, konkrétně v § 12, § 16 a §22. Pamětní mince nemusí na rozdíl od původní právní úpravy být přijímány v běžném platebním styku. Dříve tato možnost existovala, ale vznikaly zbytečné spory mezi stranami obchodu v důsledku neznalosti právní úpravy řešící tuto možnost, či jen z neznalosti konkrétní pamětní mince. V dnešní době se již pamětních mincí v obchodním styku neužívá, neexistuje povinnost tyto mince přijmout, kromě bank a ČNB, ostatní subjekty mohou přijetí těchto mincí odmítnout.

Pamětní mince jsou raženy na počest historických událostí či osobností, nebo jako celé série mapující například celé historické období či umělecké odvětví.¹³ Naplánování samotné ražby neprobíhá „ze dne na den“, ale je pečlivě připraveno v pětiletých cyklech. Důvodem je ponechání dostatečného času pro vyhlášení soutěže a dostatečný prostor pro samotné umělce pro vytvoření kvalitního návrhu konkrétní mince.

Jedinou tuzemskou mincovnou oprávněnou razit mince pro centrální banku je Česká mincovna, a.s., sídlící v Jablonci nad Nisou. Po celou dobu své existence je výhradním dodavatelem oběžných a pamětních mincí pro potřeby České národní banky.

---

¹³ Např. sada Koruna česká a Deset století architektury.

4.1.4. Padělání

Jednou z povinností bank, tiskáren a jiných institucí vydávajících peníze, je zabránit nebo alespoň minimalizovat padělání těchto peněz. Česká koruna není tak rozšířena, proto se co do objemu padělků nemůže srovnávat např. s americkým dolarem, či evropskou měnou eurem, přesto je každoročně zadrženo několik tisíc padělaných bankovek. Většina takovýchto bankovek se ovšem ani nedostane do oběhu, je zadržena většinou už u výrobce. Nejčastěji používanou metodou padělání bankovek je jednoduchý tisk na barevné inkoustové tiskárně.

Tato problematika se netýká ryze bankovek, jak by se na první pohled mohlo zdát. Padělání mincí se vyskytuje pouze ojediněle, ale občas se takový jev vyskytne. Nejedná se ovšem o pokusy vytvoření přesné repliky mince za účelem její směny v obchodním styku, ale o vytvoření objektu podobného minci (hmotnost, rozměr) sloužícího k oklamání mechanických výdejních automatů.

Množství a kvalitu padělků neovlivňují pouze ochranné prvky a kontrola bankovek, ale i vědomí padělatelů, že tímto svým jednáním páchají trestný čin podle § 233 až § 239¹⁴ trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Z § 12 odst.1 z. o oběhu bankovek a mincí vyplývá, že: *„Každý může odmítnout přijetí bankovek nebo mincí, u kterých existuje důvodné podezření, že jsou padělané nebo pozměněné (dále jen „podezřelé bankovky nebo mince“), ledaže je povinen je zadržet. Pozměněnou bankovkou nebo mincí je tuzemská nebo cizozemská bankovka nebo mince, která byla nedovoleně upravena takovým způsobem, že je způsobilá vyvolat klamnou představu o své platnosti nebo o své nominální hodnotě.“* Fyzické osoby mají právo přijetí podezřelých bankovek odmítnout. Ostatní mají povinnost peníze podezřelé z padělání bez náhrady zadržet (právníkové osoby, kasina, směnárny ...).

4.1.5. Ochranné prvky

„Název ochranné prvky není zcela přesný. Žádný z těchto prvků sám o sobě nezabrání zhotovení kopie bankovky. Úkolem ochranných prvků na bankovkách je

---

¹⁴ § 233 - Padělání a pozměnění peněz, § 234 – neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, § 235 – udávání padělaných a pozměněných peněz, § 236 – výroba a držení padělatelského náčiní, § 237 – neoprávněná výroba peněz, § 238 – společná ustanovení a § 239 – ohrožování oběhu tuzemských peněz

usnadnit rozpoznání padělků, neboť pokud padělatel ochranné prvky na kopii bankovky nenapodobí nebo je napodobí nedokonale, jsou na padělcích takové nedostatky zřetelně viditelné.“ (Surga 2012; 44)

Ochranné prvky často nepotřebují ani odbornost v posouzení, aby bylo možno rozhodnout, zda je konkrétní bankovka padělkem.

Druhy ochranných prvků na našich bankovkách:

Vodoznak vytváří na bankovce obrazec složený z tmavších a světlejších ploch papíru na základě různě tlustých vrstev papíru na bankovce. Vzniká už ve fázi výroby papíru. Jedná se o nejstarší ochranný prvek.

Ochranná vlákna jsou chloupky z přírodního materiálu umístované do papíru stejně jako vodoznak již ve fázi výroby papíru. Mohou být umístěny na bankovce nahodile či ve schématu.

Ochranný proužek se vyskytuje na bankovkách ve dvou základních typech, a to ochranný proužek okénkový a ochranný proužek skrytý. Jedná se o proužek zalisovaný do papírové hmoty bankovky. Na světle může i měnit barvu.

Skrytý obrazec je umístěn na všech bankovkách všech hodnot na stejném místě. Nominální hodnota bankovky je ukryta na bankovce a není při pohledu na bankovku vidět, bankovka musí být natočena pod zvláštním úhlem.

Soutisková značka těží z dokonalého soutisku znaků proti sobě. U nás se užívají znaky Č a R.

Mikrotext je standartním ochranným prvkem. Je špatně čitelný pouhým okem, jasně patrný je např. pod lupou. Jedná se o drobný text na bankovce vyplňující prostor. Typicky udává nominální hodnotu bankovky.

Opticky proměnlivá barva využívá interference a reflexe barev.

Objektivně vzato jsou české bankovky zabezpečeny velmi dobře. Přesto se padělání nevyhnou a padělatelé se budou neustále pokoušet dostat svoje výtvořiny do oběhu.

4.2. Měnová politika České národní banky

Měnová politika je jednou z oblastí činnosti centrálních bank obecně, tedy i České národní banky. Jedná se o oblast činností, které se co do významu řadí mezi činnosti nejdůležitější. Ekonomika jednotlivých zemí potřebuje nutně pro svůj zdravý vývoj měnu nezatíženou inflací ani jinými defekty. Z pohledu vnitřní ekonomiky se jedná o udržování cenové stability, z pohledu vnějšího jde o udržování měnového kurzu. (Šenkýřová 2010; 75)

Měnovou politiku centrálních bank lze charakterizovat jako vědomou činnost, jejímž cílem je péče o cenovou stabilitu regulováním množství peněz v oběhu využíváním měnových nástrojů. (Šenkýřová 2010; 75)

V procesu měnové politiky centrální banky se setkáváme s pojmem tzv. transmisního mechanismu. Znamená to, že působení či činnost centrální banky jako původce měnové politiky se realizuje prostřednictvím jiného subjektu - prostředníka. Praktická měnová politika je prováděna pomocí centrální banky, např. vláda či ministerstvo financí do této činnosti nezasahuje. Cílem měnové politiky je výše zmíněná cenová stabilita.

Samotnými nástroji měnové politiky centrální banky jsou tržní nástroje měnové politiky a přímé nástroje centrální banky. Mezi tržní nástroje měnové politiky centrální banky řadíme operace na volném trhu, diskontní nástroje a kurzové intervence. Přímými nástroji centrální banky jsou limity úvěrů bank, limity úrokových sazeb bank, povinné vklady, pravidla likvidity a povinné minimální rezervy.

4.2.1. Tržní nástroje měnové politiky centrální banky

Operace na volném trhu spočívají na spolupráci centrální banky s bankovními subjekty. Centrální banka nakupuje od bankovních subjektů nebo prodává bankovním subjektům cenné papíry vyčíslené v domácí měně. Cenné papíry mají formu

zaknihovaných papírů a jedná se buď o státní dluhopisy či cenné papíry vydávané samotnou centrální bankou. Centrální banka těmito operacemi sleduje regulaci objemu peněz v oběhu, regulaci krátkodobé úrokové míry a ovlivňování měnového kurzu. Centrální banka má na výběr ze tří druhů operací na volném trhu.

Přímé operace centrální banky spočívají ve výše popsaném postupu, tedy centrální banka nakupuje či prodává cenné papíry od komerčních bank. Tyto operace mění objem měny v oběhu.

Repo operace se od přímých operací liší svojí dočasností. Centrální banka a komerční banky si mezi sebou dohodnou zpětný odkup či zpětný prodej cenných papírů. Dočasnost se projeví i v dopadu těchto operací, objem peněz v oběhu se vrátí po zpětném prodeji či odkupu na úroveň před zahájením repo operace.

Switch operace jsou pouhou výměnou cenných papírů za cenné papíry druhé strany. Mění se vždy cenné papíry stejného objemu, ale jiné doby splatnosti. Strany si vzájemně zaplatí pouze rozdílné úrokové sazby. Switch operace nemají dopad na měnovou bázi, ovlivňují úrokovou míru.

4.2.2. Diskontní nástroje

Diskontní nástroje jsou ve své podstatě úvěry. Centrální banky operují s diskontními úvěry, reeskontními úvěry a lombardními úvěry. Jedná se o interakci mezi centrální bankou a bankovními subjekty. Obvykle vychází z iniciativy bank, které poptávají úvěr od centrální banky. Nejdůležitější z těchto úvěrů je diskontní úvěr, je rozhodující sazbou pro stanovení ceny úroků. Centrální banka stanovuje jednotlivé sazby úroků zvlášť.

Stejně jako u operací na volném trhu se i v případě **diskontních úvěrů** jedná o spolupráci mezi bankovními subjekty a centrální bankou. Centrální banka poskytuje bankovním subjektům krátkodobý úvěr (splatný do tří měsíců) úročený diskontní sazbou, která je pro bankovní subjekt výhodná. Nejedná se ovšem o velké objemy, banky tento úvěr většinou využívají pro navýšení svých rezerv. Tento proces má opět vliv na objem peněz v oběhu, ovšem k výši diskontních úvěrů se jedná o dopad téměř zanedbatelný. V současné době je diskontní sazba 0,05 %.

Reeskontní úvěry jsou stejně jako diskontní úvěry krátkodobé. Nejedná se o jediný společný znak. Podobnost můžeme spatřovat i v menším dopadu na objem peněz v oběhu a také v úroku. Používá se buď přímo sazba diskontní, anebo jen o něco málo vyšší sazba reeskontní. Centrální banka v tomto případě odkupuje směnky dlužníků od bank před jejich splatností, které takto získané objemy peněz využívají k navýšení svých rezerv.

Lombardní úvěry jsou nejméně užívaným diskontním nástrojem. Tyto úvěry poskytuje centrální banka soukromým bankám proti zástavě. Tato zástava je tvořena cennými papíry či směnkami. Opět se jedná o krátkodobý úvěr. Objemem peněz je také spíše úvěrem menším. Rozdíl oproti předešlým dvěma úrokům je výše úroku, lombardní úvěry mají vysoký úrok, a proto je komerční banky čerpají jen zřídka a většinou jen v rizikových obdobích, např. při nedostatku likvidity. Výše lombardního úroku je v současnosti 0,25 %. Lombardní sazba představuje horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu.

Kurzové intervence ze strany centrální banky mají dopad na devizových trzích. Centrální banka při nich poptává nebo nabízí měnu daného státu za účelem regulování kurzu domácí měny. Druhy kurzových intervencí jsou buď kurzové intervence přímé, nebo nepřímé. Při přímých kurzových intervencích centrální banka kupuje či prodává zahraniční měnu za domácí měnu. Tento obchod probíhá v bezhotovostní formě a to jako tzv. konverze nebo tzv. měnový swap. Nepřímé kurzové intervence provádí centrální banka pomocí změny úrokových sazeb, hlavně diskontní úrokové sazby, nebo užitím jiných majetkových hodnot, např. zlata.

4.2.3. Přímé (administrativní) nástroje centrální banky

Jedná se o jednu ze dvou hlavních součástí měnové politiky centrální banky. Do této podskupiny patří úvěrové a úrokové limity, povinné vklady a povinné minimální rezervy.

Limity úvěrů bank

Stanovení úvěrových limitů centrální bankou pro regulované subjekty umožňuje centrální bance sankcionovat tyto subjekty, pokud tyto limity překročí. Tímto limitem je

rozuměn určitý objem peněz, které může daná banka poskytnout svým klientům na úvěr. Centrální banka stanovuje buď absolutní výši vyjádřenou v penězích, nebo jako poměr úvěrů vůči základnímu kapitálu banky. Minimální výše kapitálu, kterou banky udržují vzhledem k rizikovosti a objemu svých obchodů, se nazývá kapitálová přiměřenost. Čím vyšší kapitálová přiměřenost je, tím je vyšší stabilita banky a její schopnost dostát svým závazkům. Kapitálová přiměřenost by neměla být nižší než 8 %. Banky v České republice vykazují mnohem vyšší údaje než minimálních 8 %.

Limity úrokových sazeb bank

„Centrální banka může bankám stanovit maximální výši úrokových sazeb z úvěrů a maximální nebo minimální výši úrokové sazby z vkladů.“ (Šenkýřová 2010; 87) Efekt těchto změn v určování úrokových sazeb centrální bankou je ovšem nejistý, chování bank a jejich klientů nelze dopředu přesně odhadnout. K tomuto opatření se centrální banka uchyluje, když je potřeba upravit krátkodobou úrokovou míru.

Povinné vklady

Centrální banka může stanovit určitému subjektu, aby prováděl konkrétní bankovní operace výhradně přes běžný účet zřízený u centrální banky. Toto opatření slouží ke kontrole finančních prostředků na těchto účtech. Typickým subjektem majícím povinnost vést své účty u centrální banky jsou např. státní podniky, centrální orgány či místní správy. Dopad na měnovou bázi souvisí s počtem takto povinných subjektů – čím více subjektů, tím více peněz na těchto účtech a tím pádem menší objem peněz v oběhu.

Pravidla likvidity

Pravidla likvidity se vztahují na banky. Tyto pravidla pro banky stanovuje centrální banka za účelem zabezpečení dostatečné likvidity bank. Nejedná se o typické opatření měnové politiky centrální banky, i když změny v nastavení těchto pravidel mají dopad i na měnovou politiku. Jedná se o závazné strukturování aktiv a pasiv banky a jejich vzájemné vztahy v bilancích bank.

Povinné minimální rezervy

Banky mají povinnost ukládat určitý objem peněz u centrální banky jako svoji minimální rezervu. Takto uložené peníze jsou většinou neúročeny, popřípadě jen velmi nízkou úrokovou sazbou. Neplnění této povinnosti vede k ukládání sankcí vůči bance toto pravidlo nedodržující. Výše rezerv je samozřejmě u každé banky jiná a vypočítává se vždy za určité období jako tzv. základ povinných minimálních rezerv. V účetnictví bank jsou povinné rezervy vedeny na straně aktiv, centrální banka je vede na straně pasiv. Takto uložené peníze mohou být využity jako nástroj měnové politiky a ovlivnění likvidity bank. V poslední době ovšem sílí názor, že povinné minimální rezervy bank u centrální banky jsou přežitek a naopak jsou spíše kontraproduktivní. Argumenty proti zachování minimálních rezerv jsou např. snížení ziskovosti bank nebo snížení jejich konkurenceschopnosti.

4.3. Činnost České národní banky v devizové oblasti

Devizové právo, jako pododvětví práva finančního, se zabývá platebním a úvěrovým stykem se zahraničím. „*Hlavním účelem devizového práva je vytvoření nástrojů a podmínek pro pozitivní ovlivnění platební bilance státu a k zabezpečení její ekonomické vyrovnanosti.*“ (Bakeš 2012; 374).

Historický vývoj v této oblasti začíná v první polovině 20. století, kdy došlo k několika událostem, které otřáslы světovou ekonomikou, a to zejména první světová válka, ekonomická krize ve třicátých letech a druhá světová válka. V důsledku těchto událostí se začíná jevit zahraniční spolupráce v oblasti měnové a devizové jako výhodná. Vzniká například Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond.

Ve většině zemí je pravomoc péče o devizové hospodářství vložena do rukou centrálních bank. Devizovými orgány v České republice jsou ze zákona Ministerstvo financí a Česká národní banka lišící se svou působností. Dalším orgánem působícím v oblasti devizového hospodářství je vláda, která ovšem není označována za devizový orgán. Její funkce v oblasti devizového hospodářství spadá pouze do období vyhlášení nouzového stavu v devizovém hospodářství.

Úlohou České národní banky v devizovém hospodářství je péče o devizovou likviditu, Česká národní banka zabraňuje jejímu ohrožení. Devizová likvidita může být chápána jako platební styk vůči zahraničí. Centrální banka dále ovlivňuje pohyb měnového kurzu země a chrání ho před jeho nepříznivými pohyby a provádí devizovou regulaci. Centrální banka hromadí devizové rezervy státu a následně se o ně stará. Devizové rezervy mají proměnlivou strukturu, skládají se jak z domácí měny, tak i ze zahraničních měn. Výkyvy kurzů zahraničních měn mají vliv na celkovou výši devizových rezerv státu. Pro udržování hodnoty devizových rezerv státu proto může centrální banka s devizovými rezervami operovat. Tyto operace provádí na devizovém trhu, kde dochází k prodeji či nákupu deviz. Centrální banka z těchto důvodů provádí operace s tzv. finančními deriváty. Mezi tzv. finanční deriváty patří opce, futures a měnové swapy. (Šenkýřová 2010; 66)

Devizové rezervy a jejich struktura mají přímou návaznost na strukturu vývozu a dovozu země. Centrální banka zabezpečuje bezproblémovou mezinárodní směnu zboží a služeb. Chrání tedy potřeby a zájmy dovozců a vývozců. Pro rychlou a adekvátní reakci centrální banky na vývoj v oblasti mezinárodního obchodu je tedy nezbytné, aby centrální banka sledovala obchodní a platební bilanci země a snažila se odhadnout její budoucí vývoj. Centrální banka také poskytuje a přijímá úvěry v zahraniční měně. Centrální banka je v oblasti devizového hospodaření hlavním regulátorem, tudíž má rozsáhlé pravomoci. Má např. možnost ovlivňovat kurz nepřímými nástroji v rámci devizové politiky.

Oblast devizového hospodářství je upravena zejména zákonem č. 219/1995 Sb., devizový zákon a zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Devizový zákon stanovuje, kdo je subjektem devizového práva, povinnosti a práva takového subjektu, jeho kontrola a sankcionování a podmínky nabytí devíz. Zákon o České národní bance věnuje pravomocím České národní banky v devizovém hospodářství část sedmou. V § 35 stanovuje, že „Česká národní banka a) stanoví, po projednání s vládou, režim kurzu české měny k cizím měnám, přičemž však nesmí být ohrožen hlavní cíl České národní banky; b) vyhláší kurz české měny k cizím měnám; c) nakládá s devizovými rezervami ve zlatě a devizových hodnotách.“ A § 36 stanovuje, že „Česká národní banka je oprávněna a) obchodovat se zlatem a devizovými hodnotami a provádět všechny druhy bankovních obchodů na finančním trhu, b) provádět platební styk se zahraničím.“

4.4. Dohled České národní banky

„Jednou z nejvýznamnějších funkcí České národní banky je, vedle reprezentace státu v měnové oblasti a poskytování bankovních služeb státu a komerčním bankám, regulace a dohled bankovního systému.“ (Mrkývka 2004; 219)

Česká národní banka provádí tuto činnost zejména pro zvýšení bezpečnosti a prohloubení důvěryhodnosti bankovního systému. Klíčová je zde snaha ochránit klienty komerčních bank před rizikovostí a podvody těchto komerčních bank. Česká národní banka svým dohledem sleduje i makroekonomické cíle, podporuje tím svoji měnovou a cenovou politiku. Bankovní regulace a bankovní dohled jsou odlišné termíny. Obecně by se dalo říci, že bankovní regulace předchází bankovnímu dohledu. Bankovní regulace je činnost preventivní, jedná se o stanovování podmínek a pravidel pro regulované subjekty. Tyto pravidla a jejich dodržování jsou následně kontrolována bankovním dohledem. Při porušování těchto pravidel může být regulovaný subjekt sankcionován. Česká národní banka není jediným subjektem, který může provádět dohled. Spolu s centrální bankou, jež je nejdůležitějším dohledovým subjektem, provádí dohled také externí auditorské společnosti. Tyto společnosti musí ovšem centrální banka předem schválit. Prověřují zejména údaje a informace z bankovních výkazů, účetních závěrek a výročních zpráv.

Postup při dohledové činnosti má svoji pevnou strukturu. Nejprve je nutné shromáždit informace od subjektu, který podléhá dohledu. Tyto informace vyhodnotit a stanovit jejich relevanci. V případě zjištění nedostatků dojde k upozornění regulovaného subjektu, vyžádání si doplňkových informací, popřípadě je subjekt vyzván, aby odstranil vady. Sankce jsou fakultativní poslední možností.

Právním předpisem, kterým se Česká národní banka řídí v oblasti dohledové činnosti, je zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Dohledové činnosti je věnována část desátá tohoto zákona, v níž je stanoveno (§ 44), že Česká národní banka vykonává dohled nad: *„a) bankami, pobočkami zahraničních bank, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pobočkami zahraničních institucí elektronických peněz, vydavateli elektronických peněz malého rozsahu, platebními institucemi, pobočkami zahraničních platebních institucí, poskytovateli platebních služeb malého rozsahu, provozovateli platebních systémů s neodvolatelností zúčtování a nad bezpečným fungováním bankovního systému,*

- b) obchodníky s cennými papíry, emitenty cenných papírů, centrálním depozitářem, jinými osobami vedoucími evidenci investičních nástrojů, investičními společnostmi, investičními fondy, provozovateli vypořádacích systémů s neodvolatelností vypořádání, organizátory trhů s investičními nástroji a dalšími osobami, o nichž tak stanoví jiné právní předpisy upravující oblast podnikání na kapitálovém trhu,*
- c) pojišťovnami, zajišťovnami, penzijními fondy, penzijními společnostmi a dalšími osobami působícími v oblasti pojišťovnictví, doplňkového penzijního spoření, důchodového spoření a penzijního připojištění podle zákonů upravujících pojišťovnictví, činnost pojišťovacích zprostředkovatelů, penzijní připojištění, doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření,*
- d) zpracovateli tuzemských bankovek a tuzemských mincí podle zákona upravující oběh bankovek a mincí,*
- e) činností jiných osob, u kterých tak stanoví jiný právní předpis, nebo u kterých tak stanoví přímo použitelný předpis Evropské unie. “*

Subjekty podléhající dohledu České národní banky jsou podrobeny dohledu ještě před svým vznikem. Česká národní banka uděluje povolení, licence a registrace, bez kterých by tyto subjekty nemohly vykonávat zamýšlenou činnost. Udělením těchto licencí či povolení jsou zároveň stanoveny podmínky, které musí subjekty plnit. Česká národní banka poté kontroluje, zda je subjekty dodržují. Samozřejmostí je dodržování zákonů, předpisů Evropské unie a vyhlášek. Používá k tomu buď dohled na dálku, nebo dohled na místě.

Zjištěné nedostatky či pochybení mohou být řešeny dvěma základními způsoby. První způsob spočívá v uložení opatření znamenající provedení nápravy ze strany subjektu. Druhou možností je sankcionování subjektu.

Česká národní banka dále podle § 44 písm. a) zákona o České národní bance vykonává dohled nad dodržováním povinností stanovených občanským zákoníkem pro uzavírání smluv o finančních službách uzavíraných na dálku, nad dodržováním povinností zákazu používání nekalých obchodních praktik a nad dodržováním povinností při sjednávání spotřebitelského úvěru, a to osobami uvedenými výše při výkonu činnosti, kterou tyto osoby vykonávají na základě povolení, licence nebo registrace České národní banky. Česká národní banka je při výkonu dohledu oprávněna vyžadovat od těchto osob potřebné informace a podklady. V případě přeshraniční

spolupráce Česká národní banka vykonává dohled podle odstavce 1 a postupuje přitom podle příslušného předpisu Evropské unie. Zjistí-li Česká národní banka porušení nebo má-li důvodné podezření, že může dojít k porušení společného zájmu spotřebitelů osobou, nad kterou vykonává dohled a která se dopustila protiprávního jednání na území členského státu Evropské unie nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor, zakáže této osobě pokračovat v protiprávním jednání. Česká národní banka může uložit osobě podléhající dohledu, která porušila tento zákon nebo právní předpis, opatření k nápravě zjištěného nedostatku odpovídající povaze porušení a jeho závažnosti. Pro odstranění zjištěného nedostatku určí přiměřenou lhůtu. Osoba, které bylo uloženo opatření k nápravě podle odstavce 4, informuje Českou národní banku o odstranění nedostatku bez zbytečného odkladu poté, kdy byl nedostatek odstraněn, nejpozději však do 10 dnů po uplynutí stanovené lhůty. S Českou národní bankou spolupracují Ministerstvo vnitra a Policie České republiky. Jedná se o poskytování informací na základě jejich vyžádání Českou národní bankou.

Česká národní banka každoročně vypracovává a nejpozději do 30. června následujícího roku předkládá Poslanecké sněmovně, Senátu a vládě k informaci zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem.

4.4.1. Dohled České národní banky nad bankami

„Dohled nad celkovou činností bank a bezpečným fungováním bankovního systému je svěřen České národní bance, a to na základě zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Česká národní banka má při této dohledové činnosti, jež se nazývá bankovní dohled, postavení správního úřadu a řídí se při jejím výkonu vedle zákona o České národní bance též dalšími právními předpisy, jako je např. zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole.“ (Bakeš 2012; 53)

Banky a jejich činnost jsou upraveny v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách. Bankovní činnost na území České republiky může vykonávat pouze úzká skupina subjektů. Na základě zákona o bankách je vykonávání bankovní činnosti svěřeno těmto subjektům:

- a) bankám na základě bankovní licence vydané Českou národní bankou,
- b) pobočkám zahraničních bank na základě bankovní licence vydané Českou národní bankou,

- c) zahraničním bankám na základě oprávnění vydaného v domovském státě a jiné oprávněné finanční instituci se sídlem v jiném členském státě Evropské unie nebo jiném členském státu tvořícím Evropský hospodářský prostor,
- d) bankám z jiných států, kterým bylo uděleno v jejich domovském státu příslušné oprávnění, na základě mezinárodní smlouvy a vyhlášky České národní banky.

Centrální banka posuzuje žádost o udělení bankovní licence, kontroluje dodržování podmínek uvedených v bankovní licenci a kontroluje soulad činností s právními normami. Před rozhodnutím o udělení licence k vykonávání bankovní činnosti musí být České národní bance doručena žádost o udělení licence ze strany žadatele. Podmínky pro udělení licence jsou nazývány kritéria autorizace. Obsahové náležitosti žádosti jsou vymezeny vyhláškou, současně s žádostí o udělení licence se České národní bance zasílá i návrh stanov banky. Banka vzniká povinně ve formě akciové společnosti. Minimální základní kapitál potřebný pro úspěch žádosti je stanoven na 500 milionů Kč. Žadatel musí zároveň prokázat kvalitu zázemí, tedy mít technické zařízení nutné pro poskytování bankovních služeb, sídlo na území České republiky, důvěryhodné personální složení řídicích funkcí a zajištěné kontrolní mechanismy. (Bakeš 2012; 55)

Česká národní banka může při zjištění, že banka nedodržuje právní předpisy, např. zákon o bankách, porušuje podmínky stanovené bankovní licenci, nedodržuje podmínky, za nichž byla licence udělena, poškozují zájmy svých klientů a jiné, uložit takové bance opatření k nápravě, nebo banku rovnou sankcionuje. Obvyklým druhem sankce je finanční pokuta.

Česká národní banka nejprve vyzve banku, aby zjednala nápravu sama. Nejednala-li banka nápravu sama, může Česká národní banka zakročit. Takovým zákrokem se myslí změna bankovní licence (zúžení počtu činností vykonávaných bankou), nařízením auditu, zavedení nucené správy, snížení základního kapitálu. (Bakeš 2012; 55) „*Pokuta za nedostatky v činnosti banky může činit až 50 milionů Kč a Česká národní banka ji může uložit do jednoho roku od zjištění nedostatku, nejpozději však do deseti let ode dne, kdy nedostatek vznikl. Jestliže přetrvávají závažné nedostatky v činnosti banky, anebo v případě úpadku banky, může Česká národní banka bance odejmout bankovní licenci, a to i tehdy, nepředcházelo-li tomuto opatření zavedení nucené správy*“ (Bakeš 2012; 56) Česká národní banka ukládá nápravná opatření a sankční opatření ve správním řízení. Účastníkem správního řízení nejsou akcionáři ani vkladatelé banky, ale

pouze banka. Opravný prostředek je možný. „*Proti rozhodnutí České národní banky lze podat řádný opravný prostředek v podobě rozkladu, o kterém rozhoduje bankovní rada České národní banky.*“ (Bakeš 2012; 56) Bankovní rada ovšem není rozkladovou komisí. Rozkladová komise připravuje návrhy rozhodnutí bankovní rady České národní banky, které vydává ve správním řízení. Jedná se tedy o orgán poradní.

4.4.2. Dohled nad stavebními spořitelny

Státní dozor nad stavebními spořitelny provádí Ministerstvo financí na základě zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření. Česká národní banka v tomto případě provozuje pouze bankovní dohled a to z důvodu, že všechny stavební spořitelny musí být ze zákona zároveň bankami. Státní dozor prováděný Ministerstvem financí má za úkol kontrolu veřejných financí poskytovaných státem klientům stavebních spořitelen jako státní podporu stavebního spoření. Proto aby byla zvýšena efektivita kontroly, musí stavební spořitelny na vyžádání Ministerstva financí poskytovat součinnost. Tato součinnost se projevuje zejména ve zpřístupňování informací o klientech stavebních spořitelen a údajích o jejich účtech. Bankovní tajemství se na tyto případy nevztahuje. Ministerstvo financí může uložit stavební spořitelně povinnost vrátit neoprávněně vyplacenou státní podporu.

4.4.3. Dohled nad družstevními záložny

Družstevní záložny jsou právnickými osobami. Mají formu družstva a jsou upraveny v zákoně č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech. Nejsou bankami dle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, i když mohou vykonávat určité činnosti, které vykonávají obvykle banky. Družstevní záložny je název, který v sobě zahrnuje jak spořitelní, tak i úvěrní družstva.

Členství v družstevní záložně je poskytováno jak fyzickým osobám, tak osobám právnickým. Počet členů nesmí klesnout pod třicet. „*Základní kapitál musí činit nejméně 500 000 Kč a její kapitál (splacený před podáním žádosti o povolení vzniku a podnikání) musí činit nejméně 35 milionů Kč.*“ (Bakeš 2012; 53) Česká národní banka vydává povolení k činnosti a vzniku družstevních záložen, eviduje je a provádí jejich

kontrolu. Oproti dobám minulým se kontrola a dohled nad družstevními záložnami výrazně zpřísnily. Špatné zkušenosti z devadesátých let dvacátého století se projeví právě na dohledu nad družstevními záložnami, který v současné době v mnohém připomíná přísný dohled nad bankami. Česká národní banka může od družstevní záložny požadovat zjednání nápravy nebo sama tuto nápravu zjednat. Na rozdíl od bank nemůže být na družstevní záložnu uvalena nucená správa. Nejprísnejší sankcí je odejmutí povolení k výkonu činnosti. Za správní delikt uvedený v zákoně hrozí družstevní záložně pokuta do výše 10 milionů Kč, za správní delikt uvedený v zákoně o spořitelních a úvěrních družstvech hrozí pokuta až do výše 20 milionů Kč u právnických osob a do výše 1 milionu Kč u osob fyzických.

4.4.4. Dohled v oblasti kapitálového trhu

Kapitálový trh pokrývá značné množství subjektů a jeho zákonná úprava je značně roztržena mezi velké množství zákonů, které upravují vždy jeden druh subjektu účastnícího se obchodů na kapitálovém trhu. Společným jmenovatelem všech těchto subjektů je způsob dohledu nad nimi. Dohled v oblasti kapitálového trhu provádí Česká národní banka.

Obecným právním předpisem je zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu, podle kterého vykonává Česká národní banka dohled. Dalšími zákony upravujícími dohled nad oblastí kapitálového trhu a podmínky podnikání na něm jsou např. zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření a zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

Na základě těchto zvláštních zákonů lze pojmenovat hlavní subjekty pohybující se na kapitálovém trhu. Jsou jimi zejména obchodníci s cennými papíry, investiční zprostředkovatelé, vázaní zástupci, investiční fondy, investiční společnosti, podílové fondy, depozitáři, emitenti cenných papírů a penzijní společnosti.

Česká národní banka je i v tomto případě nadána pravomocí ukládat opatření k nápravě včetně odejmutí uděleného povolení, pozastavení, omezení a zakázání určité činnosti. Sankce ve formě peněžité pokuty mohou dosáhnout výše 50 milionů Kč.

Pokuty mohou být uděleny jak právnickým, tak i fyzickým osobám, které podnikají, tak i fyzickým a právnickým osobám nepodnikajícím.

4.4.5. Dohled nad penzijními fondy a penzijními společnostmi

„Penzijní fondy jsou akciové společnosti, které ve smyslu zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem shromažďují peněžní prostředky od účastníků penzijního připojištění a státu poskytnuté ve prospěch takových účastníků, nakládají s těmito prostředky a vyplácejí dávky penzijního připojištění.“ (Bakeš 2012; 63)

V důsledku nakládání s penězi z rozpočtu je Česká národní banka při regulaci a dohledu nad penzijními fondy nucena spolupracovat s ministerstvy. S Ministerstvem financí se dělí o dohled nad těmito subjekty a s Ministerstvem práce a sociálních věcí spolupracuje při vzniku těchto fondů a společností. Ministerstvo práce a sociálních věcí vypracovává stanovisko, které slouží jako podklad pro rozhodnutí České národní banky o povolení pro vznik a zahájení činnosti těchto subjektů. Česká národní banka dále schvaluje změny v personálním obsazení představenstva penzijního fondu, změny jeho statutu a penzijního plánu. Penzijní fondy se starají o značné množství finančního kapitálu, proto jsou významným subjektem finančního trhu.

Samotný dozor je, jak je uvedeno výše, rozdělen mezi Českou národní banku a Ministerstvo financí. Větší část agendy dozoru má na starosti Česká národní banka. Ta kontroluje například dodržování zákona o penzijním připojištění, penzijního plánu penzijního fondu nebo statutu penzijního fondu. Kontrola je rovněž vystavena investiční roli penzijního fondu. Ten může investovat pouze do povolených investičních nástrojů. Česká národní banka také ochraňuje účastníky penzijního připojištění. Kontrola ze strany Ministerstva financí je co do rozsahu významně užší. Účastník penzijního připojištění dostává ze státního rozpočtu státní příspěvek. Ministerstvo financí kontroluje, zda je státní příspěvek vyplácen pouze jednou a zda je vyplácen pouze oprávněné osobě. Pro provádění dohledu je nezbytná spolupráce mezi penzijním fondem a Českou národní bankou či Ministerstvem financí. Penzijní fondy jsou na vyžádání povinny zpřístupnit informace nebo jinak zajistit podklady pro kontrolu.

Výsledkem kontroly prováděné Českou národní bankou může být při zjištění porušení či neplnění jeho povinností uložení nápravného opatření, pokuty, pozastavení

činnosti, odejmutí povolení nebo snížení jeho zisku k rozdělení. Maximální výše pokuty je 20 milionů Kč. Ministerstvo financí ukládá nápravné opatření nebo pokuty.

Obrovskou změnou na poli penzijních fondů bylo zavedení důchodové reformy k 1. lednu 2013. Vznikl tzv. druhý a třetí pilíř důchodového systému, jejichž správa byla svěřena nově vzniklým penzijním společnostem. Penzijní společnosti jsou společnosti ve formě akciové společnosti, počáteční minimální kapitál je stanoven na 50 milionů korun. Sídlo penzijní společnosti musí být na území České republiky. Penzijní fondy, pokud chtěly pokračovat ve své činnosti, musely projít přeměnou na penzijní společnosti.

Dohled nad činností penzijních společností je rozdělen mezi Ministerstvo financí a Českou národní banku.

4.4.6. Dohled v oblasti pojišťovnictví

V České republice je oprávněna provozovat pojišťovací činnost pouze omezená skupina subjektů. Jsou to tuzemské pojišťovny disponující povolením od České národní banky, pojišťovny z členské země Evropské unie, mají-li v České republice zřízenou pobočku, nebo mohou-li poskytovat služby dočasně. Pojišťovny pocházející ze zahraničí (mimo Evropskou unii) mohou provozovat pojišťovací činnost, pouze pokud jim je Českou národní bankou uděleno povolení.

Základním předpisem upravujícím podnikání v oblasti pojišťovnictví je zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví a vyhláška č. 434/2009 Sb., k provedení některých ustanovení zákona o pojišťovnictví.

Specifikum tohoto odvětví nacházíme (na rozdíl třeba od bankovníctví) v operování s riziky plynoucími z nahodilých událostí, často neovlivnitelných lidskou vůlí. Odvětví pojišťovnictví je velmi důležité jak pro občany státu, tak i pro stát, proto je třeba nad tímto odvětvím dohlížet.

Dohled je svěřen České národní bance, regulátorem je Ministerstvo financí. Česká národní banka dohlíží na sektor pojišťovnictví především za účelem ochrany spotřebitele. Dohled je prováděn nad provozovateli pojišťovnictví na území České republiky. Náplní činnosti dohledu nad činností subjektů podnikajících v této oblasti je kontrola a vymáhání dodržování zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Subjekty

musí dodržovat pravidla stanovená v uděleném povolení, musí vést řádně své hospodářství, musí dostávat svým závazkům a např. vést účetnictví.

Při porušení povinnosti může kontrolující orgán uložit opatření k nápravě. Kontrolující orgán může také požadovat změny v personálním složení kontrolovaného subjektu, změny v plánovaném využití zisku po zdanění, zvýšení či snížení základního kapitálu. Jestliže si to situace žádá, může být nad pojišťovacím subjektem zavedena nucená správa, pozastaveno oprávnění uzavírat pojistné smlouvy, může být zahájen ozdravný plán, zakázáno nakládání s volnými aktivy a v krajním případě i odnětí povolení.

Sankcí je v tomto případě peněžitá pokuta. Maximální výše pokuty je stanovena na 50 milionů Kč.

4.4.7. Doplnkový dohled

Doplňkový dohled reaguje na ekonomické propojení světa, na globalizovaný trh a spolupráci zahraničních subjektů, či přímo nadnárodních subjektů. Doplnkový dohled míří na kontrolu finančních konglomerátů. Finančními konglomeráty jsou myšleny propojené subjekty působící ve finančním sektoru. Vyvíjí finanční činnost nebo poskytují finanční služby. Finanční konglomeráty se vyskytují v oblasti pojišťovnictví, bankovníctví a na kapitálovém trhu. (Bakeš 2012; 74)

Nutnost dohledu nad těmito finančními konglomeráty je dána jejich vzájemnou personální nebo kapitálovou propojeností, mezinárodností a velkými objemy peněz, se kterými operují. Problémy finančního konglomerátu by se mohly projevit nejen na jeho zákaznících, ale negativně ovlivnit celý trh.

Doplňkový dohled je v českém právním řádu upraven zákonem č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelny a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovny a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů. Tento zákon byl reakcí na přijetí směrnice Evropské unie č. 2002/87/ES. Směrnice zavedla v Evropské unii sjednocená pravidla pro dohled a kontrolu finančních konglomerátů. Zákon č. 377/2005 Sb. (dále jen jako zákon o finančních konglomerátech) tedy zavádí doplňkový dohled nad mezinárodními i vnitrostátními finančními konglomeráty. Doplnkový dohled není konkurencí dohledu klasického, tedy dohledu nad individuálními subjekty podléhající

regulaci. Regulovanými osobami podle zákona o finančních konglomerátech jsou banky, spořitelny a úvěrní družstva, pojišťovny nebo tuzemské zajišťovny a obchodníci s cennými papíry. Finanční konglomerát je potom definován jako skupina mající v čele regulovanou osobu, působí ve finančním sektoru a přímo ovládající jinou osobu, nebo mající podstatný vliv v osobě ve finančním sektoru. Za finanční konglomerát se považuje také osoba odlišná od regulované osoby, která ovšem regulovanou osobu ovládá a vyvíjí činnost ve finančním sektoru. Pro splnění podmínek finančního konglomerátu stačí, aby jedna osoba prováděla svoji činnost v oblasti pojišťovnictví, bankovního sektoru nebo investičního trhu.

Samotný dohled probíhá v Evropské unii na bázi spolupráce mezi centrálními bankami, tzv. koordinátorem a Evropskou komisí. Koordinátor je nejdůležitější osobou doplňkového dohledu, ale není specializovaným orgánem doplňkového dohledu. Jeho úkolem je zajištění efektivního výkonu doplňkového dozoru a koordinování jednotlivých orgánů dozoru. Je-li v čele finančního konglomerátu regulovaná osoba, koordinátorem se stává orgán dozoru udělující regulované osobě povolení. Orgány dozoru se mohou pro zvýšení efektivity a hospodárnosti dohledu domluvit a ustanovit koordinátorem jiný orgán dozoru. Při takovém rozhodnutí je nejdůležitější účelnost. Finanční konglomeráty se posuzují vždy individuálně, podle jejich struktury a významu jednotlivých činností. Koordinátor uzavírá spolu s orgány dozoru koordináční dohody. Jedná se o potvrzení spolupráce, poskytování nezbytných informací, ať již o struktuře finančního konglomerátu, jeho personálního složení, jeho plánů a jeho finanční situace.

Dalším účastníkem doplňkového dohledu je Evropská komise, která má funkci publikační. Na svých internetových stránkách zveřejňuje finanční konglomeráty na území Evropské unie a zveřejňuje, kdo je, u kterého finančního konglomerátu tzv. koordinátorem.

Vedle výše popsaného doplňkového dohledu se na území Evropské unie se vyskytuje ještě zvýšený dohled nad určitými sektory trhu. Jedná se o systém zaváděný jako reakce na výkyvy ekonomiky v posledních letech. Bylo zavedeno několik nových orgánů dohledu. Jsou mezi nimi Evropský orgán pro bankovníctví (EBA)¹⁵, Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA)¹⁶ a Evropský orgán pro

---

¹⁵http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/mezinarodni_aktivity/eba.html

¹⁶http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/mezinarodni_aktivity/eiopa.html

cenné papíry a trhy (ESMA)¹⁷. Vznikem těchto orgánů došlo k určitým přesunům pravomocí z národních dohledových orgánů na tyto nově vzniklé subjekty. Ve všech těchto orgánech má Česká národní banka svého zástupce.

4.5. Další činnosti a oprávnění České národní banky, výkaznictví, statistika

Česká národní banka provádí velké množství různorodých činností. Další z nich najdeme v osmé části zákona o České národní bance.

Česká národní banka nemá zákonnou iniciativu, návrhy zákonů a jejich úpravy předkládá spolu s Ministerstvem financí vládě České republiky. Zákonné úpravy se týkají oblasti měny a peněžního oběhu. Další kategorií návrhů zákonných úprav jsou návrhy týkající se přímo České národní banky, konkrétně její činnosti, působnosti, postavení a organizace. Partnerem České národní banky je Ministerstvo financí v přípravě návrhů zákonných úprav pro oblast finančního trhu, platebního styku, vydávání elektronických peněz a devizového hospodářství. Poradní hlas má Česká národní banka i v případě zavedení společné evropské měny euro.

Česká národní banka přiděluje podle mezinárodní standardizace IBAN poskytovatelům platebního styku kódy platebního styku a zároveň stanovuje pravidla pro tvorbu čísel účtů podle stejné mezinárodní standardizace. Seznam těchto kódů a poskytovatelů těchto služeb Česká národní banka zveřejňuje dálkovým přístupem. Česká národní banka může po provozovateli platebního systému, provozovateli vypořádacího systému, poskytovateli platebních služeb a vydavateli elektronických peněz požadovat informace vztahující se k provozování těchto systémů a informace vztahující se k poskytování platebních služeb a vydávání elektronických peněz. Výše uvedené osoby jsou povinny tyto informace poskytovat.

Zastoupení zahraničních bank a finančních institucí podléhá ze strany České národní banky registraci. Jedná se o povinnost ze strany těchto subjektů.

---

¹⁷http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/mezinarodni_aktivity/esma.html

Výkaznictví a statistika

Do zákona o České národní bance byla nově vložena část devátá věnující se výkaznictví a statistice. § 41 zákona o České národní bance upravující výkaznictví svěřuje do rukou České národní banky pravomoc vyžadovat statistické výkazy od zákonem stanovených subjektů. Tyto informace slouží k zabezpečení úkolů České národní banky. Obsah, formu, lhůty a způsob vypracování těchto výkazů stanovuje Česká národní banka vyhláškou. Česká národní banka může v případě neúplnosti těchto výkazů, jejich nepřesnosti nebo nesprávnosti požadovat opravu, upřesnění nebo vysvětlení. Vykazujícími osobami podle zákona o České národní bance jsou:

- „a) osoby podléhající jejímu dohledu a zahraniční osoby s obdobným předmětem podnikání podnikající na území České republiky na základě jednotné licence,*
- b) jiné osoby podnikající na území České republiky, které náleží do sektoru finančních institucí podle přímo použitelného předpisu Evropské unie upravujícího systém národních a regionálních účtů v Evropské unii),*
- c) osoby, které disponují informacemi potřebnými pro sestavení statistiky platební bilance, investiční pozice a dluhové služby vůči zahraničí, které Česká národní banka uvědomí o zařazení do okruhu statisticky významných vykazujících osob; za tím účelem je Česká národní banka oprávněna vyžadovat potřebné informace a podklady pro posouzení statistické významnosti.“*

Zákon o České národní bance doznal změnu v činnosti České národní banky v oblasti statistiky z důvodu vstupu České republiky do Evropské unie. Svým členstvím v Evropské unii se Česká republika napojila na Evropskou centrální banku a Eurostat. Česká národní banka se zároveň stala členem Evropského systému centrálních bank. Úkoly České národní banky se nezměnily pouze v oblasti dohledu nad finančním trhem, ale i v oblasti statistiky, sbírání dat a výše uvedeného výkaznictví.

Získané a seříděné informace předává Česká národní banka Evropské centrální bance a Eurostatu. Česká národní banka může při sběru informací požadovat tyto informace od ministerstev a jiných správních úřadů. Ty jsou povinny tyto informace České národní bance poskytnout na vyžádání a to bezplatně. Česká národní banka při této činnosti úzce spolupracuje s Českým statistickým úřadem. Ze zákona o České národní bance vyplývá: *„Česká národní banka sestavuje, vede a uveřejňuje měnové statistiky, statistiky platební bilance, statistiku čtvrtletních finančních účtů, statistiku finančních trhů, statistiku cenných papírů a další statistiky v oblasti její působnosti.“*

Evropské instituce nejsou jedinými institucemi, kterým Česká národní banka zasílá informace. Mezi další mezinárodní instituce patří Mezinárodní měnový fond, Světová banka, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a další.

Česká národní banka ochraňuje důvěrné statistické údaje a informace. Poskytuje je pouze v zákoně uvedeným subjektům.

5. Vstup České republiky do Evropské unie

Dne 1. května 2004 přistoupila Česká republika spolu s dalšími devíti státy do Evropské unie. Bylo to zakončení dlouhodobého přípravného procesu spolu s kladným rozhodnutím pramenícím z celostátního referenda. Toto přistoupení mělo mimo mnoha jiných důsledků i dopad na fungování České národní banky.

Spolu s přistoupením k Evropské unii se diskutovala i možnost nahrazení České koruny společnou evropskou měnou – eurem. K tomuto nahrazení se Česká republika zavázala, ale samozřejmě se jedná o program procesně složitý a dlouhodobý. Dle prvních plánů mělo být euro přijato již v letech 2009 – 2010. Při zpětném pohledu se jednalo o plán velice smělý. Česká republika se zavázala k plnění Konvergenčního programu, tzv. maastrichtských konvergenčních kritérií, která jsou stanovena ve Smlouvě o EU a v tzv. Paktu stability a růstu. Vnitřním dokumentem se stala Strategie přistoupení České republiky k eurozóně.

Vstup České republiky do Evropské unie se ve velké míře dotkl i činnosti České národní banky, která se ke dni 1. května 2004 stala členem Evropského systému centrálních bank. Členy tohoto systému jsou centrální banky všech členských států Evropské unie a Evropská centrální banka. Výkonným orgánem Evropské centrální banky se stala Generální rada, kde je zúčastněn i guvernér České národní banky. (Bažantová 2005; 149) Členství České národní banky v Evropském systému centrálních bank má svoji zákonnou úpravu v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance a zní: „§ 1a Česká národní banka je součástí Evropského systému centrálních bank podle Smlouvy o fungování Evropské unie a podle Protokolu o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky a podílí se na plnění cílů a úkolů Evropského systému centrálních bank.“ a dále „§ 2 (1) Hlavním cílem České národní banky je péče o cenovou stabilitu. Česká národní banka dále pečuje o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v České republice. Pokud tím není dotčen její hlavní cíl, Česká národní banka podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu a obecné hospodářské politiky v Evropské unii se záměrem přispět k dosažení cílů Evropské unie. Česká národní banka jedná v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství.“ Tato ustanovení nabyla účinnosti až ke dni přistoupení k Evropské unii. Byla to jen jedna z mnoha příprav na přistoupení

(např. konvergenční kritéria se plnila také dříve než došlo k samotnému přistoupení k Evropské unii.

Maastrichtská konvergenční kritéria

Pro to, aby mohl stát přistoupit do eurozóny, tedy přijmout měnu euro, musí splnit určitá kritéria či standarty. Tyto kritéria jsou nazývána konvergenčními. Jedná se o kritéria jak ekonomická, tak i legislativně právní. Legislativně právním kritériem je např. dostatečné zajištění nezávislosti centrální banky nebo novela zákona o České národní bance (čl. II. zákona č. 442/2000 Sb.), který cituji výše. Tato kritéria jsou obsažena ve Smlouvě o fungování Evropské unie.¹⁸

Druhou skupinou konvergenčních kritérií jsou kritéria ekonomická. Stejně jako kritéria legislativně právní, tak i ekonomická kritéria najdeme ve Smlouvě o fungování Evropské unie¹⁹ a dále v Protokolu č. 13 o kritériích konvergence a Protokolu č. 12 o postupu při nadměrném schodku. Soubor ekonomických konvergenčních kritérií můžeme rozdělit do čtyř podskupin.

První z konvergenčních kritérií má na starost Česká národní banka. Jedná se o kritérium cenové stability, „*Průměrná udržitelná míra inflace měřená indexem spotřebitelských cen nepřekračující o více než 1,5 % průměrnou inflaci nejvýše tří „inflačně nejstabilnějších“ zemí.*“ (Bažantová 2005; 150) Inflace se sleduje vždy v období jednoho roku před šetřením.

Druhé konvergenční kritérium má na starosti taktéž Česká národní banka. Z konvergenčních kritérií se kritérium stability dlouhodobých úrokových sazeb jeví jako nejjednodušeji splnitelné. Opět se srovnává se třemi „inflačně nejstabilnějšími státy“. Jde o to, aby dlouhodobá nominální úroková sazba nepřekračovala o více než 2 % v roce uplynulém před šetřením právě onu průměrnou hranici výše zmíněných tří „inflačně nejstabilnějších států.“

Další kritéria jsou fiskální povahy, jsou tedy zodpovědností vlády. Jde o veřejné finance a jejich vývoj. Kritériem v tomto případě je každoroční maximální deficit rozpočtu ve výši 3 % a poměr celkového státního dluhu vůči ročnímu hrubému

---

¹⁸Čl. 123, 124, 130 a 131

¹⁹Čl. 140/1

domácímu produktu. Celkové zadlužení státu nesmí přesáhnout 60 % hrubého domácího produktu státu. U konvergenčních kritérií fiskální povahy hraje centrální banka pouze roli poradní.

Zvláštním kritériem, které je v procesu přistoupení k euru závěrečným, je kritérium stability kurzu měny a účasti v ERM II. Členská země Evropské unie, která zvládne plnit výše uvedená konvergenční kritéria, zavede pevný kurzový režim měny k euru. Takto zavedený pevný režim udržuje po dobu dvou let. Odchylení je možné pouze v rámci vytyčené odchylky. Maximální stanovené rozpětí flukтуаčního pásma je $\pm 15\%$.

V současné době Česká republika tato konvergenční kritéria plní. Záleží pouze na stanovení reálného cíle a politickém a společenském konsenzu na přijetí eura, které by následovalo po období povinné účasti České republiky v systému ERM II. O přijetí eura by se rozhodovalo stejně jako o přistoupení k Evropské unii v celostátním referendu. Již roku 2003 schválila vláda Strategii přistoupení České republiky k eurozóně (tzv. Eurostrategie), na jejímž vypracování se podílela také Česká národní banka. Podle prvotních optimistických plánů mělo být euro přijato v letech 2009 až 2010. Byl vytvořen specializovaný orgán, tzv. Národní koordinační skupina, která měla mít přípravu zavedení eura na starosti. Vzhledem k tomu, že Česká republika neplnila konvergenční kritéria, nemohla ani vstoupit do systému ERM II. V současné době není stanoven rok, či dokonce přesné datum plánovaného přijetí eura. Po vypuknutí světové ekonomické krize vypluly problémy některých států eurozóny na povrch a začala se rozvíjet debata na téma, zda není přijetí eura rizikem a zda toto riziko nepřeváží výhody plynoucí z jednotné evropské měny.

5.1. Evropská centrální banka

Evropská centrální banka byla založena k 1. červenci 1998. Sídli v Německu ve Frankfurtu nad Mohanem. Hlavním úkolem Evropské centrální banky je řízení měnové politiky Evropské unie a zabezpečování stability cen v členských státech eurozóny.

Důležitým pojmem v souvislosti s činností Evropské centrální banky je její nezávislost. Nezávislost Evropské centrální banky a národních centrálních bank je obsažena ve Smlouvě o fungování EU a Statutu ESCB/ECB. Evropská centrální banka

(stejně jako národní centrální banky a jejich členové) postupují (respektive nesmějí postupovat) dle článku 130 Smlouvy o fungování Evropské unie následovně: „*Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem ESCB a ECB nesmějí Evropská centrální banka, žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce nebo jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů Evropské centrální banky či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.*“

Nezávislost Evropské centrální banky v sobě zahrnuje čtyři druhy nezávislosti, stejně jako například Česká národní banka. Těmito druhy jsou institucionální nezávislost (zákaz přijímání pokynů „zvenku“), osobní nezávislost (funkční období orgánů banky), funkční nezávislost (stanovení cíle a odpovědnosti) a finanční nezávislost (vlastní hospodaření).

Orgány Evropské centrální banky jsou Výkonná rada (Executive Board), Rada guvernérů (Governing Council), Generální rada (General Council) a Prezident. **Výkonná rada** Evropské centrální banky řeší běžné záležitosti Evropské centrální banky a sestavuje roční účetní uzávěrku ESCB. Skládá se z Prezidenta Evropské centrální banky, viceprezidenta a čtyř členů. Kritériem pro členství je státní příslušnost členského státu Evropské unie a mezinárodní renomé a zkušenosti v oblasti měnové či bankovní. Volební období je osmileté. **Rada guvernérů** provádí rozhodovací činnost v hlavních otázkách. Jejími členy jsou prezident a viceprezident Evropské centrální banky a guvernéři národních centrálních bank eurozóny. Povoluje vydávání bankovek v eurozóně, schvaluje roční uzávěrku Evropské centrální banky a vytváří pravidla pro činnost národních centrálních bank. **Generální rada** je orgánem přechodným, ne všechny členské státy Evropské unie jsou zároveň členy eurozóny. Její složení je stejné jako u Rady guvernérů plus guvernéři národních centrálních bank členských států Evropské unie stojících vně eurozóny. **Prezident** Evropské centrální banky předsedá jednáním jejích orgánů a provádí měnovou politiku. Současný prezident Evropské centrální banky je od roku 2011 Mario Draghi.

Cílem Evropské centrální banky je udržovat cenovou stabilitu a ochrana eura. Evropská centrální banka má také právo být konzultována orgány Unie při přijímání

právních aktů a také legislativními orgány členských států. Evropská centrální banka dbá na sjednocování podmínek bankovního dohledu v členských státech Evropské unie. Přijímá nařízení, rozhodnutí, doporučení, stanoviska a dále obecné zásady, pokyny a vnitřní rozhodnutí.

5.2. Evropský systém centrálních bank

Cílem Evropského systému centrálních bank je dle Smlouvy o Evropské unii udržování cenové stability. Činnost Evropského systému centrálních bank je upravena v čl. 127 této Smlouvy následovně: „*Prvořadým cílem Evropského systému centrálních bank je udržovat cenovou stabilitu. Aniž je dotčen cíl cenové stability, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky v Unii se záměrem přispět k dosažení cílů Unie, jak jsou vymezeny v článku 3 Smlouvy o Evropské unii. ESCB jedná ve shodě se zásadami stanovenými v článku 119 a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž podporuje efektivní umístování zdrojů.*“ Další úkoly Evropského systému centrálních bank jsou stanoveny v článku následujícím takto: „*vymezuje a provádí měnovou politiku Unie, provádí devizové operace v souladu s článkem 219, drží a spravuje oficiální devizové rezervy členských států a podporuje plynulé fungování platebních systémů.*“ Samotný systém tvoří Evropská centrální banka a národní centrální banky členských států Evropské unie. Česká národní banka je tedy součástí Evropského systému centrálních bank, nikoliv však eurozóny.

6. Závěr

Státy ve většině případů provádí svoji hospodářskou politiku prostřednictvím svých národních centrálních bank a svých vlád. Česká republika není výjimkou. Česká republika provádí svou hospodářskou politiku prostřednictvím vlády České republiky a České národní banky. Vzhledem k tomuto rozložení zodpovědnosti za hospodaření státu má Česká národní banka velkou zodpovědnost a velký vliv na ekonomiku státu. Vláda a Česká národní banka mají svoji činnost rozdělenou, zatímco vláda stanovuje rozpočtovou politiku, Česká národní banka se stará především o měnovou politiku.

V období následujícím po celosvětové ekonomické krizi a hrozícím problémům některých členských států Evropské unie nabízí centrální banka jeden z mála způsobů reakce na potencionální ohrožení české ekonomiky. Ekonomická krize a následná recese pramenily z krize bankovního sektoru, proto se jeví jako velmi důležitá funkce dohledu České národní banky nad komerčními bankami a dalšími subjekty.

Výše zmíněná důležitost či přímo nezbytnost centrálního bankovníctví se promítá i do základního zákona naší republiky, tj. do Ústavy. Článek 98 Ústavy přímo upravuje hlavní účel České národní banky, péči o cenovou stabilitu. V Ústavě je centrální bance věnováno málo prostoru, chybí v ní například ukotvení její nezávislosti. Nejvyšší kontrolní úřad má nezávislost ústavně garantovanou. Česká národní banka je zákonně upravena především v zákoně 6/1993 Sb., o České národní bance. Zákonnou úpravu činnosti České národní banky považuji za zdařilou.

Před Českou národní bankou stojí mnoho výzev a bude zajisté velmi zajímavé sledovat, jak se s nimi vypořádá, ať již jde o dozvuky ekonomické krize či přijetí eura. Pevně věřím, že vzhledem k odbornosti pracovníků České národní banky, její nezávislosti a stabilitě se vše podaří a Česká národní banka si zachová svůj vysoký kredit i nadále.

6.1.   Resumé

States in many cases perform their economic policy through their national central banks and their governments. Czech Republic is no exception. Czech Republic performs its economic policies by the government and the Czech National Bank. Given this distribution of responsibility for the state economy, the Czech National Bank has a great responsibility and great influence on the country's economy. The Government and the Czech National Bank have divided its activities, while the government has set fiscal policy, Czech National Bank cares primarily about monetary policy.

In the period following the global economic crisis and impending problems of some member states of the European Union's central bank offers one of the few ways to respond to potential threats to the Czech economy. The economic crisis and subsequent recession stemming from the crisis in the banking sector, which seems to be very important oversight functions over the Czech National Bank, commercial banks and other entities.

The aforementioned importance or even the necessity of central banking is reflected in the fundamental law of our country, i.e. The Constitution. Article 98 of the Constitution directly controls the main purpose of the Czech National Bank, the maintenance of price stability. The Constitution is the central bank devoted little space, for example, lacks the anchoring of its independence (Supreme Audit Office has constitutionally guaranteed independence), Czech National Bank is legally regulated primarily by the Act 6/1993 Coll., On the Czech National Bank. Statutory regulation of the Czech National Bank considers successful.

Before the Czech National Bank faces many challenges and will certainly be very interesting to see how to deal with them, whether it's the aftermath of the economic crisis and the adoption of the euro. I firmly believe that, given the specialized expertise of the Czech National Bank, its independence and stability everything goes well and the Czech National Bank retains its high credit continue.

6.2. Seznam použité literatury

Publikace a články:

BAKEŠ, Milan a kolektiv. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha : C.H. Beck, 2012. 549 s. ISBN 978-80-7400-440-7.

BAŽANTOVÁ, Ilona. Ústavní zakotvení centrálních bank působících na našem území. In *Pocta Prof. JUDr. Václavu Pavlíčkovi, CSc. k 70. narozeninám*: Praha : Linde. 2004. s. 477-492. ISBN 80-720-1487-0.

BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální přehled*. Praha : Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. 195 s. ISBN 80-86729-19-2.

HOLMAN, Robert. Čtyři nebezpečí extrémní nezávislosti centrální banky. In *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. s. 59-61. ISBN 80-238-5624-3.

KUNERT, Jakub; NOVOTNÝ, Jiří . *Centrální bankovníctví českých zemích*. 1. vydání. Praha : Česká národní banka, 2008. 183 s. ISBN 978-80-87225-06-6. 65

MRKÝVKA, Petr a kolektiv. *Finanční právo a finanční správa: komentář*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2004. s. 209-224. ISBN 80-210-3578-1.

PAVLÍČEK, Václav; HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář. 1. díl. Ústavní systém*. 2. doplněné a rozšířené vydání. Praha : Linde, 1998. 772 s. ISBN 80-7201-110-3.

PAVLÍČEK, Václav a kolektiv. *Ústavní právo a státověda*. 1. úplné vydání. Praha : Leges, 2011, s. 1018-1029. ISBN 978-80-87212-90-5.

POLOUČEK, Stanislav a kolektiv. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2006. 716 s.

ISBN 80-7179-462-7.

SURGA, Leopold. České bankovky a mince 1993 – 2012. 1. vydání. Praha : JEROME s.r.o., 2012. 246 s. ISBN 978-80-903266-8-2

REVENDA, Zbyněk. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1995. 198 s. ISBN 80-7079-486-0.

REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha : ManagementPress, 2011. 558 s. ISBN 978-80-7261-230-7.

SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007. s. 817-841. ISBN 978-80-7179-869-9.

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kolektiv. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha : Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. 256 s. Editor PAVLÁT, Vladislav. Edice EUPRESS. ISBN 978-80-7408-029-6.

VENCOVSKÝ, František. *Dějiny bankovníctví c českých zemích*. 1. vydání. Praha : Bankovní institut, vysoká škola, 1999. 594 s. ISBN 80-7265-030-0.66

Judikatura:

Nález Ústavního soudu č. 278/2001 Sb.,

Nález Ústavního soudu č. 285/2001 Sb.

Další zdroje:

www.cnb.cz

www.ecb.int

www.euroskop.cz

system ASPI

Právní předpisy:

úst. zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské federativní republiky, ve znění pozdějších předpisů,

úst. zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 2/1969 Sb., kompetenční zákon, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé, ve znění pozdějších předpisů, ve
znění pozdějších předpisů,
zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění
pozdějších předpisů,
zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách
některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstev, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění
pozdějších předpisů,
zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 124/2002 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech
pojistných událostí a o změně živnostenského zákona, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona a o změně
zákona 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrovými
družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými
papíry ve finančních konglomerátech a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších
předpisů,
zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad
finančním trhem, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, 67
zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 284/2009 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 284/2009 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, ve znění pozdějších předpisů

6.3. Klíčová slova:

Česká národní banka, měnová politika, činnost České národní banky

Keywords:

The Czech National Bank, monetary policy, working of the Czech National Bank